

2407

NINA Rapport

Nordmenns holdninger til store rovdyr

2010, 2017 og 2023

Olve Krange og Helene Figari

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er NINAs ordinære rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på engelsk, som NINA Report.

NINA Temahefte

Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. Heftene har vanligvis en populærvitenskapelig form med vekt på illustrasjoner. NINA Temahefte kan også utgis på engelsk, som NINA Special Report.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine forskningsresultater i internasjonale vitenskapelige journaler og i populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Nordmenns holdninger til store rovdyr

2010, 2017 og 2023

Olve Krange
Helene Figari

Krange, O. & Figari, H. 2024. Nordmenns holdninger til store rovdyr: 2010, 2017 og 2023. NINA Rapport 2407. Norsk institutt for naturforskning.

Oslo, januar 2024

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-5215-7

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Oddgeir Andersen

ANSVARLIG SIGNATUR

Forsknings sjef Lajla Tunaal White (sign.)

OPPDRA GSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Miljødirektoratet

OPPDRA GSGIVERS REFERANSE

M-2700|2024

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Siw Grethe Aarnes

FORSIDEBILDE

De fire store © Amelia Figari

NØKKEWORD

- holdninger til rovdyr
- spørreskjemaundersøkelser
- endringer over tid
- sammenligning med Sverige
- not in my back yard (NIMBY)

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor
Postboks 5685 Torgarden
7485 Trondheim
Tlf: 73 80 14 00

NINA Oslo
Sognsveien 68
0855 Oslo
Tlf: 73 80 14 00

NINA Tromsø
Postboks 6606 Langnes
9296 Tromsø
Tlf: 77 75 04 00

NINA Lillehammer
Vormstuguvegen 40
2624 Lillehammer
Tlf: 73 80 14 00

NINA Bergen
Thormøhlens gate 55
5006 Bergen
Tlf: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Krange, O. & Figari, H. 2024. Nordmenns holdninger til store rovdyr: 2010, 2017 og 2023. NINA Rapport 2407. Norsk institutt for naturforskning.

Rapporten undersøker nordmenns holdninger til de fire store rovpattedyrene (bjørn, ulv, jerv, og gaupe) og forvaltningen av dem. Den diskuterer hva nordmenn mener om å ha disse rovdyrene i Norge, og i sitt eget nærområde, samt eventuelle forskjeller mellom by og land. Undersøkelsen tar for seg variasjonen i holdninger, og sammenligner resultatene med tidligere undersøkelser og en undersøkelse fra Sverige. Data er samlet inn gjennom to spørreundersøkelser: en nasjonalt representativ undersøkelse og en fra 13 kommuner som ligger innenfor forvaltningssonen for ulv. Rapporten har tre hovedtemaer:

1. Generelle holdninger til rovdyr: Undersøker nordmenns syn på tilstedeværelsen av store rovdyr i Norge og deres vurderinger av å ha dem i naturen der de bor. Dette inkluderer en sammenligning med resultater fra tilsvarende undersøkelser gjennomført i 2010, 2017 og 2018.

2. Rovdyrholdninger i kontekst: Ser på hvordan holdningene varierer med ulike bakgrunnsvariabler som by versus land, og om man bor i områder med rovdyr. Analyserer også holdningene i lys av sosiale og kulturelle faktorer.

3. Ulovlig avliving av ulv: Utforsker synet på ulovlig avliving av ulv og hvordan respondentene tror andre i nærmiljøet ser på dette. Sammenligner dette med tidligere undersøkelser og trekker paralleller til fenomenet "majoritetsmisforståelsen".

Generelle holdninger til rovdyr:

- Overordnet har holdningene til store rovdyr vært relativt stabile over trettenårsperioden. Mønsteret er det samme: Rovdyr er populære i Norge. De er mer populære på større steder enn på mindre steder, men også i rurale områder er det vanligere å like enn å mislike at jerv, bjørn, gaupe og ulv finnes i Norge.
- Det er langt vanligere å være positiv enn negativ til store rovdyr i Norge, men andelen som er positive til å ha dem i eget nærområde er litt mindre enn andelen som liker at de finnes i landet.
- Respondentene i lokalsamfunnsutvalget representerer et unntak. I utvalget som er trukket i 13 «rovdyrkommuner» er andelen som sterkt misliker ulv betydelig høyere enn i det nasjonale utvalget. Forskjellen mellom utvalgene når det gjelder de andre rovdyra er ikke like stor.
- Overvekten av positive holdninger til å ha rovdyr i Norge har i liten grad med den såkalte NIMBY-effekten (Not In MY Back Yard) å gjøre.

Rovdyrholdninger i kontekst:

- Det er betydelig variasjon i støtten til ulike forvaltningstiltak. Informasjonstiltak og undervisning om positive sider ved rovdyr får bred støtte, mens avlivningstiltak, som hiuttak, har lav oppslutning.
- Holdninger til rovdyr påvirkes av bakgrunnsfaktorer som kjønn, alder, utdanning, bosted, holdning til jakt, kulturell kapital og politisk fremmedgjøring. Tillit til «miljøinstitusjoner» betinger positive holdninger og tillit til «sunn fornuft» negative.

Ulovlig avliving av ulv:

- Siden 2017 har det vært en generell nedgang i aksepten for ulovlig jakt på ulv, både nasjonalt og i lokalsamfunn innenfor ulvesonen.
- Andelen som finner det "fullstendig uakseptabelt" har økt, mens andelen som anser det som "fullstendig akseptabelt" har avtatt.
- Lokalsamfunnsutvalgene viser en tendens til økt polarisering, med en liten økning i andelen som støtter ulovlig jakt.
- Det er betydelig diskrepans mellom hva folk tror om nærmiljøets holdning til ulovlig ulvejakt og deres faktiske meninger. Mange overvurderer støtten til ulovlig jakt i eget lokalsamfunn. Dette

kan blant annet skyldes påvirkning fra synlige, men ikke nødvendigvis representative stemmer i lokalmiljøet.

Rapporten viser at rovdyrkonflikten er kompleks og at holdningene er relativt stabile. Undersøkelsen styrker tidligere funn om at noen sosiale grupper opplever forvaltningen av rovdyr som et maktovergrep fra urbane eliter. Dette skaper en følelse av avmakt som kommer til uttrykk som mistillit til institusjoner og aktører som oppfattes som ansvarlige for rovdyrpolitikken. Skepsis til rovdyr skyldes ikke bare by-land-motsetninger, men er for eksempel også uttrykk for politisk fremmedgjøring og føyer seg slik inn i mer generelle samfunnsmotsetninger.

Olve Krange (olve.krange@nina.no) & Helene Figari (helene.figari@nina.no), Norsk institutt for naturforskning, Sognsveien 68, 0855 Oslo

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	5
Forord	6
1 Innledning	7
1.1 Et bakteppe.....	7
1.2 Vår tilnærming til holdningsbegrepet?.....	8
1.3 Rapportens to hovedlinjer, og et tredje sidetema.....	8
2 Undersøkelsen	9
2.1 Det nasjonalt representative befolkningsutvalget.....	9
2.2 Lokalsamfunnsutvalget.....	10
3 De mest sentrale holdningsmålene	11
3.1 Fra det nasjonale befolkningsutvalget.....	11
3.2 Fra lokalsamfunnsutvalget.....	15
3.3 Not In My Back Yard (NIMBY).....	17
3.4 By og land?.....	21
3.5 Norge vs. Sverige.....	23
4 Holdninger til rovdyr i kontekst	26
4.1 Konsistens i holdningene.....	26
4.2 Støtte til forvaltningen og forvaltningstiltak.....	27
4.3 Holdninger til store rovdyr – flere faktorer sett i sammenheng.....	33
4.4 Litt om ulovlig jakt på ulv.....	37
5 Oppsummering	42
6 Referanser	43
7 Appendiks 1: Tabeller og figurer som ikke er med i rapportens brødtekst	45

Forord

Her rapporteres tall fra det som etter hvert har blitt en tidsserie med undersøkelser av nordmenns holdninger til store rovdyr. Spørreskjemaet er utformet av forskere ved Norsk institutt for naturforskning (NINA) og data ble samlet inn i samarbeid med Kantar. Både datainnsamlingen og utarbeidelse av rapport er finansiert av Miljødirektoratet, med delfinansiering fra NINA.

Vi takker for samarbeidet med Kantar og Miljødirektoratet. Takk også til alle respondentene som tok seg bryet med å besvare spørsmålene i skjemaet.

Oslo, 10.01.2024

Olve Krange og Helene Figari

1 Innledning

Rapporten handler om nordmenns holdninger til de fire store rovpattedyra, bjørn, ulv, jerv og gaupe, og forvaltningen av dem. Hva mener nordmenn om at det finnes store rovdyr her i landet, og hva mener de om å ha dem i naturen der de selv bor? Er det store forskjeller mellom by og land i disse spørsmålene, og betyr det noe om man bor på steder der det finnes rovdyr i nærheten? Dette er noen av spørsmålene som drøftes i rapporten.

Vi har i tidligere undersøkelser vist at lokale meningslandskap er svært varierte, også i områder med rovdyr. Det har vært et gjennomgående hovedfunn i våre tidligere studier, og er viktig å understreke. Overalt er det folk som ønsker ulv og de andre artene velkommen, folk som ønsker dem fjernet, mens en betydelig andel ikke er særlig interessert i spørsmålet. Rapporten gir oversikt over hva respondentene har svart på det vi betrakter som de mest sentrale holdningsspørsmålene når det gjelder rovdyr og rovdyrforvaltning her i landet: Hva de syns om de finnes her i Norge? Hva de tenker om å ha dem i naturen der de selv bor. Holdningene drøftes i sammenheng med hverandre og en rekke andre sosiale og kulturelle forhold. Videre sammenligner vi resultatene med tall fra tidligere undersøkelser og en ganske fersk undersøkelse fra Sverige. Til formålet har vi samlet inn to sett med surveydata basert på spørreskjemaundersøkelser: En nasjonalt representativ undersøkelse og en undersøkelse fra et utvalg på 13 kommuner som ligger innenfor forvaltningssonen for ulv.

1.1 Et bakteppe

Med rovdyras tilstedeværelse følger det utvilsomt helt reelle utfordringer eller også problemer for enkelte. I praksis er det imidlertid ytterst få som har egen erfaring med eller har hatt konkret befatning med rovdyr. Man kan derfor spørre seg om grunnlaget for at folk skal kunne danne seg meninger om rovdyr og rovdyrforvaltning er tilstrekkelig, og dermed også om det lar seg gjøre å spørre om hvilke holdninger de har? Er rovdyrproblematikken egentlig et helt marginalt politisk fenomen for de aller fleste? Blir problemstillingene for fjerne og ukjente?

Lenge var det skuddpremie på de store rovdyra i Norge. Utover på 1900-tallet var bestandene av bjørn, ulv, jerv og gaupe sterk redusert. Men på 1970-tallet ble skuddpremien opphevet og utover på 1980- og 90-tallet begynte bestandene å ta seg opp. Parallelt økte konfliktnivået. En grunn er at rovdyras nærvær har åpenbart reelle konsekvenser for enkelte. Sauebønder har fått mest oppmerksomhet, både i media og fra myndighetshold. Det økonomiske tapet kan kompenseres, men beitebrukerne legger også vekt på lidelsene som dyra påføres, og på de praktiske problemene for gårdsdrifta. Bruk av løs hund står sterkt i norske jakttradisjoner. Spesialiserte hunder for fuglejakt, elgjakt og harejakt er vanlige i jegermiljøer. En del jegerne opplever nå at jaktmetoder basert på løshund, er forbundet med for stor risiko i områder med ulv.

Rovdyrpolitikken og dens konsekvenser får stor oppmerksomhet i det offentlige rom. Bilder av sauer med avrevne lemmer og jur, fortsatt i live, har florert både i nasjonale og lokale medier. Rettsaker om ulovlig avlivning og klager på forvaltningsvedtak blir behørig dekket. Like før jul i 2023 foreslo regjeringen å redusere bestandsmålene for gaupe og jerv som et tiltak for å dempe konflikten mellom reindrift og kraftinteresser på Fosen-halvøya.¹ Slik blir det selvsagt diskusjon og medieoppmerksomhet av.

Dette er bare noen av de mange eksemplene som illustrerer den fremtredende plassen rovdyrspørsmål har inntatt i mediene og på den politiske agendaen. I over to tiår har samfunnsforskere konsekvent påpekt at dette har sammenheng med at rovdyr, særlig ulven, har fått en helt spesiell symbolsk betydning i sosiale konflikter om by og land, eliter og «vanlige folk», hvem som skal forvalte utmarka, og hvem som besitter den nødvendige kunnskapen om naturen (Skogen mfl. 2017). Vårt poeng er at rovdyr og rovdyrproblematikken har tiltrukket seg svært mye

¹ [Gaupe og jerv inn i regjeringens kraftutbyggingsplaner – NRK Sápmi - samiske nyheter, kultur og underholdning](#)

oppmerksomhet – nok til at det er mulig å henvende seg til informanter i nasjonalt representative utvalg, og forvente meningsfulle svar på en rekke ulike spørsmål som gjelder folks holdninger til rovdyr og rovdyrforvaltning.

1.2 Vår tilnærming til holdningsbegrepet?

I psykologien og særlig sosialpsykologien er begrepet «holdninger» gitt mange definisjoner. I en lærebok I sosialpsykologi finner vi denne definisjonen: «a relatively enduring organization of beliefs, feelings, and behavioral tendencies towards socially significant objects, groups, events or symbols» (Hogg, & Vaughan 2005, s. 150). Her skilles begrepet fra- og settes i sammenheng med tro, følelser og handlinger. Også varighet vektlegges. Man våkner ikke hver dag med et nytt sett av holdninger (Heberlein 2012). Videre pekes det på at holdninger retter seg mot noe av betydning (towards socially significant objects).

Vi kaller undersøkelsen vi rapporterer fra her en holdningsundersøkelse. Imidlertid anvender vi ikke ordet «holdning» på en så streng faglig måte, det vil si som et nøye definert begrep med forankring i teori om forholdet mellom menneskers kognisjon, følelser og atferd. Selvsagt kan folk ha holdninger til rovdyra også etter den relativt strenge definisjonen ovenfor, men vi kan ikke forutsette at alle har det. De fleste som er bosatt i Norge har liten befatning med rovdyr, og vi kan ikke forvente at alle har en holdning. Når vi spør informanter i et representativt utvalg om hva de mener om rovdyra kan vi ikke si at det er holdninger vi måler – i den strenge fagterminologiske betydningen. Men ordet har også et innhold i norsk dagligtale og handler om hvordan man stiller seg til et fenomen, om man er positiv eller negativ. I tråd med dette bruker vi ordene «holdninger», «meninger», «syn» og «oppfatninger» om hverandre.

1.3 Rapportens to hovedlinjer, og et tredje sidetema

Dette er først og fremst en rapport om folks meninger om rovdyr. Vi stiller på nytt spørsmålene vi har stilt i tidligere undersøkelser, om hva folk mener om rovdyr. For eksempel spør vi om de misliker eller liker at det finnes rovdyr i Norge. Denne gangen inkluderer vi også holdningsspørsmål der vi plasserer rovdyrene nærmere respondentene og for eksempel ber dem vurdere om de ville ha mislikt eller likt tilstedeværelsen av hvert enkelt rovdyr i naturen der de bor. Når det gjelder det mer generelle spørsmålet om synet rovdyras tilstedeværelse i Norge, sammenligner vi resultatene fra den ferske undersøkelsen med data fra 2010 og 2017.

For det andre skal vi se på hvordan holdningene varierer i forhold til ulike bakgrunnsvariabler. Forskjeller mellom by og land, og mellom folk som har og ikke har ulv i naturen der de bor, får særlig stor oppmerksomhet. I tillegg analyserer vi holdningene, både når det gjelder synet på at det finnes rovdyr i Norge og vurderingene av at de finnes i naturen der man bor, mot en bredere sosial og kulturell bakgrunn.

Som et tredje tema tar vi opp et spørsmål vi stilte i en undersøkelse fra 2018, nemlig om man synes det er akseptabelt å skyte ulv ulovlig. Vi analyserer spørsmålet i sammenheng med et annet spørsmål som handler om hva respondentene antar at andre i eget nærmiljø mener om saken.

2 Undersøkelsen

Vi har undersøkt nordmenns holdninger til rovdyr ved å be respondenter besvare et bredt spekter av spørsmål om rovdyr og rovdyrforvaltning. Spørsmålene ble stilt i to ganske ulike utvalg, et nasjonalt representativt og et «lokalsamfunnsutvalg» fra 13 utvalgte kommuner i som ligger i forvaltningssonen for ulv.

De fleste av spørsmålene vi stiller i de nye skjemaene har vi stilt tidligere. Det gjelder først og fremst to spørreundersøkelser – en fra 2010 og en fra 2017. Undersøkelsen fra 2017 var knyttet til et prosjekt om ulovlig jakt på store rovdyr som ble finansiert av Norges forskningsråd (Krange og Skogen 2019). Her benyttet vi anledningen til å stille mange av de samme spørsmålene som vi stilte i undersøkelsen fra 2010. Dataene ble blant annet brukt til å utgi rapporten «Nordmenns holdninger til store rovdyr – endringer fra 2010 til 2017 (Krange m.fl. 2017)». Den nye undersøkelsen kan med andre ord ses på som den tredje i en tidsserie. Poenget her er selvsagt å sammenligne undersøkelsen fra 2023 med de to eldre undersøkelsene.

Også i Sverige har man undersøkt holdninger til store rovdyr med jevne mellomrom, og gjentatt de samme spørsmålene på flere tidspunkter. Den ferskeste rapporten er fra 2021 (Dressel mfl. 2021). Vår undersøkelse fra 2010 var designet for å kunne sammenligne resultatene med tall fra Sverige. Mange av spørsmålsformuleringen i den norske 2010-undersøkelsen var oversettelser av spørsmål som har blitt stilt i Sverige. I og med at det nyeste skjemaet er bygget over samme lest, skal vi også denne gangen å sammenligne med de relativt ferske svenske holdningsdataene fra 2021.

I 2018 samarbeidet vi med meningsmålingsbyrået IPSOS om en undersøkelse av holdninger til ulv. Her var metoden for datainnsamling litt annerledes, og tallene er dermed ikke direkte sammenlignbare. Likevel har vi inkludert noen av spørsmålsformuleringene fra denne undersøkelsen i det nye skjemaet. Det gjelder blant annet spørsmål om respondentenes syn på tilstedeværelsen av rovdyr i naturen der de selv bor. Denne informasjonen gir oss muligheten til å evaluere innslaget av en såkalt "NIMBY"-effekt (Not In My Back Yard) i nordmenns oppfatninger om ulv.

Dataene i denne undersøkelsen er samlet inn i samarbeid med meningsmålingsbyrået Kantar TNS. Kantar TNS eier og drifter det store GallupPanelet som består av ca. 40 000 personer. Panelet utgjør et landsrepresentativt utvalg av nordmenn over 15 år. De to foregående undersøkelsene bygget også på svar fra respondenter som ble trukket fra GallupPanelet.

2.1 Det nasjonalt representative befolkningsutvalget

7797 potensielle informanter ble tilfeldig trukket fra GallupPanelet. En fordel med å trekke informanter herfra er at det alt finnes en stor mengde oppdatert bakgrunnsinformasjon om medlemmene. Dermed slipper vi å stille spørsmål om slikt som for eksempel kjønn, alder, bosted og utdanning. De første invitasjonene ble sendt ut 20.03.2023 og undersøkelsen ble endelig avsluttet 19.04.2023. Målsettingen var å få inn svar fra 2700 respondenter. Etter en påminnelse hadde 2723 personer fylt ut skjemaet. Det gir en svarprosent på 35, som må regnes som bra.

Lav responsrate er i seg selv ikke nødvendigvis et problem. Det viktige er at det er tilfeldig hvem som ender opp med å delta, at de ikke skiller seg vesentlig ut fra populasjonen utvalget er trukket fra. Uten såkalte seleksjonseffekter eller skjevheter i responsen kan selv svært lav responsrate gi data med høy vitenskapelig verdi (Hellevik 2016).

Det foreliggende utvalget ble vurdert med hensyn til kjønn alder og geografi (region)². Kjønnssammensetningen er akseptabel. Kvinner er noe underrepresentert, men de utgjør 47,6 av netto-utvalget. Frafallet var noe høyere i yngste aldersgruppene enn i de eldste. Svarprosenten blant

² Kantar benytter følgende regioninndeling: Oslo og omegn, Rest Østlandet, Sør- og Vestlandet, og Trøndelag og Nord-Norge.

de over 60 år er på 52 prosent, mens kun 20 prosent i aldersgruppen under 30 år leverte skjemaet. Responsen varierte også mellom regionene. Sør- og Vestlandet og Rest Østlandet representerer ytterpunktene når det gjelder respons etter region, med hhv 32 og 37 prosent svar. For å rette opp utvalgsskjevheter er analysene vektet med hensyn til kjønn, alder og geografi, i tråd med offentlig statistikk.

2.2 Lokalsamfunnsutvalget

Fra ulvesonen trakk vi et utvalg fra følgende rurale kommuner: Trysil, Elverum, Åmot, Våler, Åsnes, Grue, Nord-Odal, Sør-Odal, Kongsvinger, Eidskog, Nes, Aurskog Høland og Rømskog. Ulvesonen består ikke bare av mindre og mellomstore kommuner med klart ruralt preg. Begrunnelsen for å ta med akkurat disse kommunene er at de også utgjorde et eget utvalg i undersøkelsen fra 2017.

Den gangen var temaet ulovlig jakt på store rovdyr, og vi ville sikre at det lot seg gjøre å analysere tall fra rurale «ulvekommuner», der man kan anta at temaet ulovlig ulv og ulvejakt har større aktualitet enn i landet ellers. Store kommuner som Oslo, Bærum, Asker og byene i Østfold ligger også innenfor forvaltningssonen for ulv. Brorparten av befolkningen i ulvesonen bor i slike urbane eller semi-urbane kommuner. Kommunene som er valgt, er dermed lite representative for sonen som helhet, men de representerer et knippe kommuner hvor rovdyrproblematikken har særlig stor aktualitet.

Informantene ble rekruttert fra Kantar TNS befolkningsbase. Med mål om å oppnå et utvalg bestående av 900 respondenter, ble 17005 spurt om å delta. 908 personer svarte. Undersøkelsen ble sendt ut 20.03.2023. Det ønskede antallet besvarelser ble oppnådd den 31.03.2023, uten at det var behov for å sende ut påminnelser. Dette ga en responsrate på 7,8 prosent. Undersøkelsen som ble rettet til innbyggere i de utvalgte kommunene ble sendt ut på SMS, med lenke til skjemaet. Også denne undersøkelsen ble besvart ved bruk av elektronisk spørreskjema (web-skjema).

Bruttoutvalget som ble trukket var representativt med hensyn til kjønn og alder. Responsen varierte noe mellom kommunene. Høyest svarprosent ble oppnådd i Trysil (10,4 prosent). Lavest respons hadde Grue (6,7 prosent), Kongsvinger og Sør-Odal (begge 6,9 prosent). Menn hadde en høyere svarprosent enn kvinner i den første delen av datainnsamlingen (8,6 mot 6,9 prosent). Kvinnene utgjør kun 44,3 prosent av de som leverte skjema. De unge er klart underrepresentert. I aldersgruppa under 30 år svarte bare 4 prosent. De utgjør dermed bare 12,2 prosent av nettoutvalget, mot 25,8 prosent av bruttoutvalget. De eldre aldersgruppene er klart overrepresentert. Aldersgruppen 45-59 hadde den høyeste svarandelen på 11,1 prosent. Det utgjør 33,5 prosent av nettoutvalget, og skulle i henhold til bruttoutvalget vært 23,4 prosent. Alle tall som rapporteres er vektet for kjønn og alder utfra den representativiteten som ligger i bruttoutvalget.

3 De mest sentrale holdningsmålene

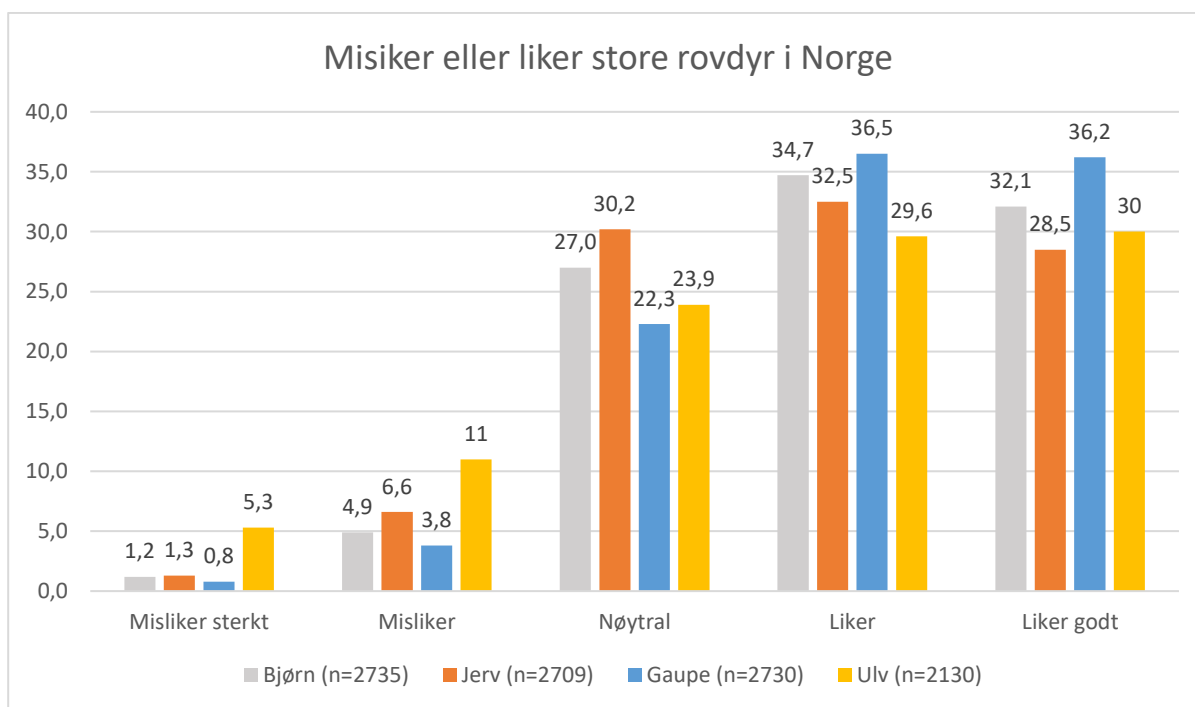
Nå følger det som kanskje utgjør den viktigste delen av rapporten – en gjennomgang av de sentrale holdningsmålene. Vi presenterer respondentenes svar fra 2023, og sammenligner med tidligere undersøkelser fra Norge, og med resultater fra en tilsvarende undersøkelse i Sverige. I tillegg ser vi på sammenhengen mellom rovdyrholdninger og størrelsen på stedet man bor, og vi tar opp spørsmålet om noe av motstanden mot å ha ulv i naturen der man bor kan forklares som en «NIMBY»-effekt (Not in my back yard).

3.1 Fra det nasjonale befolkningsutvalget

Et av spørsmålene vi har stilt gjentatte ganger er følgende: «Hva syns du om at disse dyrene finnes i Norge?»³ Respondentene ble bedt om å uttrykke sin mening på en fempunktts skala, som varierte fra «misliker sterkt» til «liker godt».

Det er regnet for god skikk i spørreundersøkelser å ha med «vet ikke» som en av svarkategoriene. Det har vi ikke her. Årsaken er at spørsmålet i sin tid (2010) ble oversatt fra et svensk skjema. Der opererte de ikke med noen «vet ikke»-kategori. Det ville ødelagt for sammenligningen med Sverige hvis vi brukte en annen skala.

Hvordan respondentene i 2023-utvalget svarte på spørsmålet framkommer av figuren under.

Figur 1. Hva syns du om at disse dyrene finnes i Norge? Nasjonalt utvalg (prosent).

Det mest iøynefallende er at stolpene til høyre er betydelig høyere enn de til venstre. Det betyr at det er langt vanligere å like enn å mislike at de store rovdyra finnes i Norge. Det gjelder alle de fire artene. Selv for ulv, som er det dyret færrest oppgir å like, svarer 60 prosent enten at de «liker» eller «liker godt» at arten finnes i Norge. Aller mest populær er gaupa. Samlet oppgir 73 prosent at de liker eller liker godt at det finnes gauper i Norge. For bjørn og jerv er dette tallet henholdsvis 67 og 61 prosent.

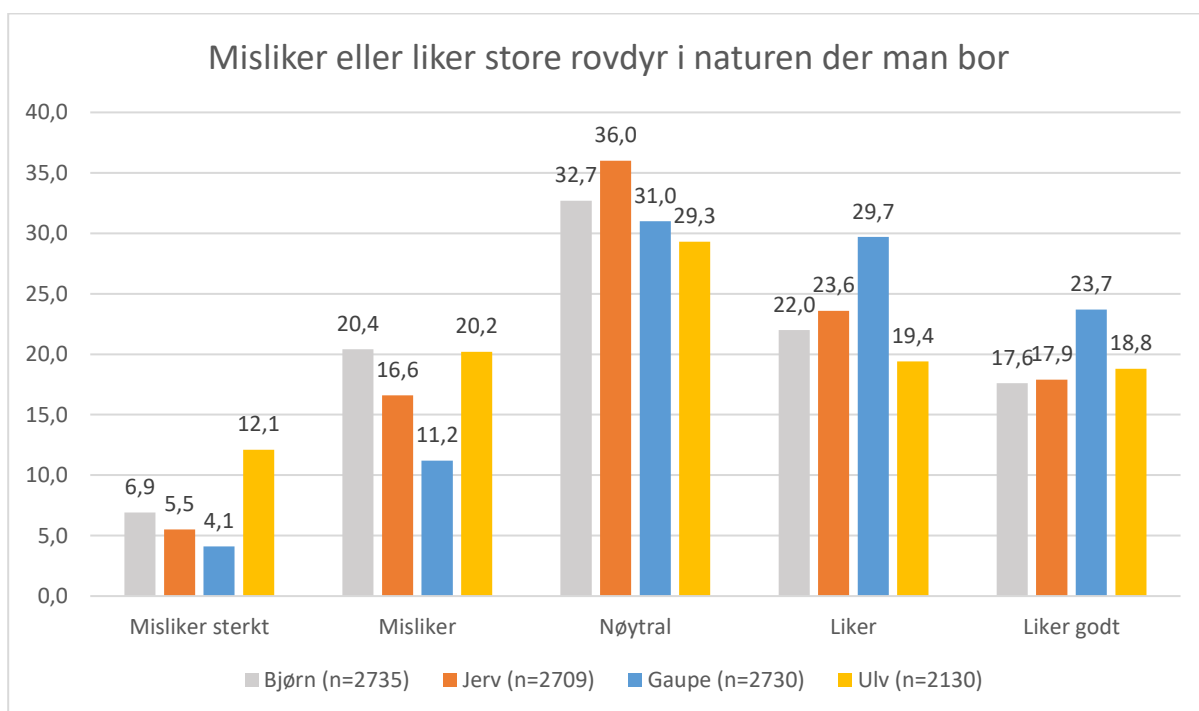
³ I undersøkelsen fra 1018, som bare handlet om ulv stilte vi spørsmålet «Hva syns du om at det finnes ulv i Norge?»

I den motsatte enden av skalaen ser vi at ulv er det store rovdycet flest misliker. 16 prosent oppgir at de enten misliker eller misliker sterkt at vi har ulv i Norge. En av tjue oppgir til og med at det misliker det sterkt. Til sammenligning er det bare en prosent som sier det samme om gaupe, og til sammen fem prosent som misliker gaupe på et av de to nivåene. Etter ulv, er det jerv som er nest dårligst likt. Til sammen 8 prosent oppgir å mislike den. For bjørn rapporterte 6 prosent at de enten misliker eller misliker sterk at den finnes i Norge.

En betydelig andel rapporterer at de stiller seg nøytrale til spørsmålet om rovdycras tilstedeværelse i Norge. Færrest er nøytrale til gaupe (22 prosent) og flest til Jerv (30 prosent). Å rapportere om man liker eller misliker noe, i dette tilfellet rovdycr, er et nokså klart uttrykk for om man stiller positiv eller negativ til et fenomen. Da er det mer uklart hva de som sier at de er nøytrale egentlig mener. Svaralternativene inneholder ikke kategorien «vet ikke» og det kan tenkes at en del av de som ellers hadde foretrukket et slikt alternativ, her har uttrykt at de er nøytrale. Nøytral er samtidig kategorien for de som stiller seg likegyldig til et fenomen, som om man sva-rer «det er det samme for meg». Uavhengig av det bakenforliggende motivet, innebærer valget av kategorien «nøytral» at man ikke lar være å plassere seg på den ene eller andre siden.

Grovt sett er det omtrent hver fjerde respondent som verken er positive eller negative til de store rovdycras tilstedeværelse i Norge. De relativt høye andelenene antyder sannsynligvis at mange ser på rovdycrspørsmålene som mindre betydningsfulle. Og det er kanskje heller ikke så rart. I et nasjonalt representativt utvalgt vil det nødvendigvis være mange respondenter hvis liv rovdycraene ikke har noen direkte innvirkning på eller vesentlig betydning for.

Det faktum at det er svært få mennesker i Norge som har hatt noen som helst befatning med rovdycr har dannet grunnlaget for kritikk av spørsmålsformuleringen over. Den kan framstå som abstrakt og lite forpliktende, i den forstand at det «koster lite» å sette pris på noe som man selv aldri opplever eventuelle negative konsekvenser av å ha tett på seg. Derfor har vi også stilt spørsmålet: «Hva syns du om å ha store rovdycr i naturen der du bor?». Også her ble svarene gitt på en skala som varierte fra «Misliker sterkt til «Liker godt». Resultatene er gjengitt i figur 2. Også denne gangen viser vi fordelingen for hele utvalget.

Figur 2. Hva syns du om å ha disse dyrene i naturen der du bor? Nasjonalt utvalg (prosent).

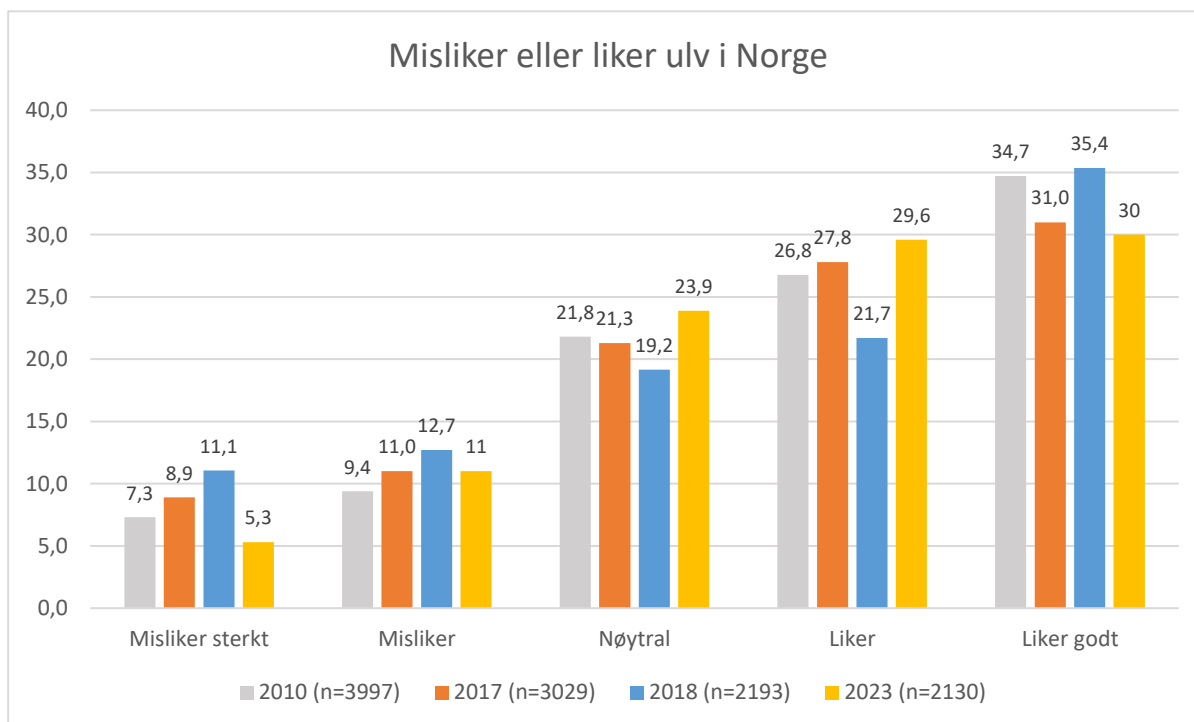
Det første vi observerer er at ideen om å ha rovdyr i naturen der man bor, er mindre akseptert enn den mer abstrakte ideen om at de skal finnes i Norge. Det gjelder samtlige arter, og den såkalte «NIMBY»-effekten gjør seg tilsynelatende gjeldende. Mens det var 60 prosent som enten likte eller likte godt å ha ulv i Norge, er det bare 38 prosent som liker tanken på ha dem i naturen der de selv bor. I motsatt ende av skalaen ser vi at de beskjedne 16 prosentene av respondentene som svarte at de mislikte eller mislikte sterkt at det finnes ulv i Norge øker til 32 prosent når de blir bedt om å ta stilling til å ha ulv der de bor. Prosentdifferansen mellom å like/like godt eller mislike/mislike sterkt er i tilfellet «ulv i Norge» 44 prosentpoeng, og i tilfellet «ulv i naturen der du bor» bare 6 prosentpoeng. Også for de andre artene ser vi det samme mønsteret.

For gaupe – som også i tidligere undersøkelser har vist seg å være det mest populære av de store rovdyra – var det hele 73 prosent av utvalget i den ferske undersøkelsen som likte ideen om ha gaupe i Norge, mens bare 53 prosent likte tanken på å ha den i naturen der de selv bor. Tilsvarende var det bare fem prosent som rapporterte at de mislikte at gaupe finnes i Norge, mens 15 prosent krysset av for misliker eller misliker sterkt når det gjelder gaupe i naturen der man bor.

Sammenligner vi resultatene i figur 1 (rovdyr i Norge) med tallene i figur 2 for gaupe, ser vi også at differansen mellom de som liker/like godt, og de som misliker/misliker reduseres kraftig, fra 68 til 38 prosentpoeng. Uttrykt som prosentdifferanser er de tilsvarende endringene for bjørn og jerv henholdsvis 61 mot 13 for bjørn, og 53 mot 15 for jerv. For samtlige av de fire store rovpattedyra er altså andelene som misliker artene langt mer jevnstore med andelene som liker artene, når vi spør om «naturen der du selv bor» (figur 2) sammenlignet med det mer abstrakte «finnes i Norge» (figur 1). Men det er verdt å merke seg at det også i det siste tilfellet er vanligere å like enn å mislike rovdyras tilstedeværelse.

Videre ser vi av figur 2 at det er flere som svarer at de er nøytrale når spørsmålet handler om naturen der man bor. Dette gjelder også alle de fire artene. Vi kan regne med at økningen i denne kategorien korresponderer med funnet om at det er færre som liker tanken på å ha dem i naturen der de selv bor. Forholdet mellom de to holdningsmålene kommer vi tilbake til lengre ned i teksten.

Før vi gir oss i kast med å sammenlikne de nye resultatene med tidligere undersøkelser, vil vi minne om at metoden for datainnsamlingen i 2018 var en annen enn for de to foregående innsamlingene. I 2010, 2017 og 2023 ble informantene rekruttert fra et såkalt web-panel, mens de i 2018 ble vervet pr. telefon, og fikk tilsendt og returnerte skjemaet på papir. De observerte forskjellene kan, i hvert fall delvis, forklares metodologisk, for eksempel ved at de to forskjellige rekrutteringsprosessene innebærer litt ulike seleksjonsmekanismer. Metoden for datainnsamling på de tre andre måletidspunktene var imidlertid den samme og resultatene derfor direkte sammenlignbare. Spørsmålstillingen var identisk i samtlige fire undersøkelser. Hovedfunnene fra alle undersøkelsene er oppgitt i figuren på neste side.

Figur 3. Hva synes du om at det finnes ulv i Norge? Fire målinger (prosent).

Hovedinntrykket er at meningene om å ha ulv i Norge har vært ganske stabile over trettenårsperioden. Men noen endringer kan spores. Sammenligner vi for eksempel andelen som svarte «liker godt» i 2023 med 2010 ser vi en differanse på 5 prosentpoeng. Men det er tvilsomt om det kan danne grunnlag for å konkludere med tydelig nedgang i popularitet for ulv i den norske befolkningen. Slår vi sammen de to liker-kategoriene ser vi at de summerer seg til henholdsvis 61 og 60 prosent. I 2017 utgjorde andelen som likte at vi har ulv i Norge 59 prosent. En viss vandring er det mellom de to liker-kategoriene, men det svekker ikke inntrykket av stabilitet. Tilsvarende er det også tvilsomt om de observerte ulikhetene i den motsatte enden av skalaen kan tillegges vekt.

Undersøkelsen fra 2018 avviker mest. I den er holdningene mer polariserte. Flere krysset av for «liker godt» og «misliker sterkt», og færre var nøytrale. Vi kan nok regne med at mye av dette skyldes metoden for datainnsamling og andre (kanskje færre) seleksjonsmekanismer. Telefonrekruttering ser ut til å gi høyere estimater på skalaens ytterpunkter. Det som imidlertid går igjen i alle fire undersøkelsene, er at å like at vi har ulv i Norge er klart mer utbredt enn å mislike det. Slik var det i 2010, og slik er det også nå.

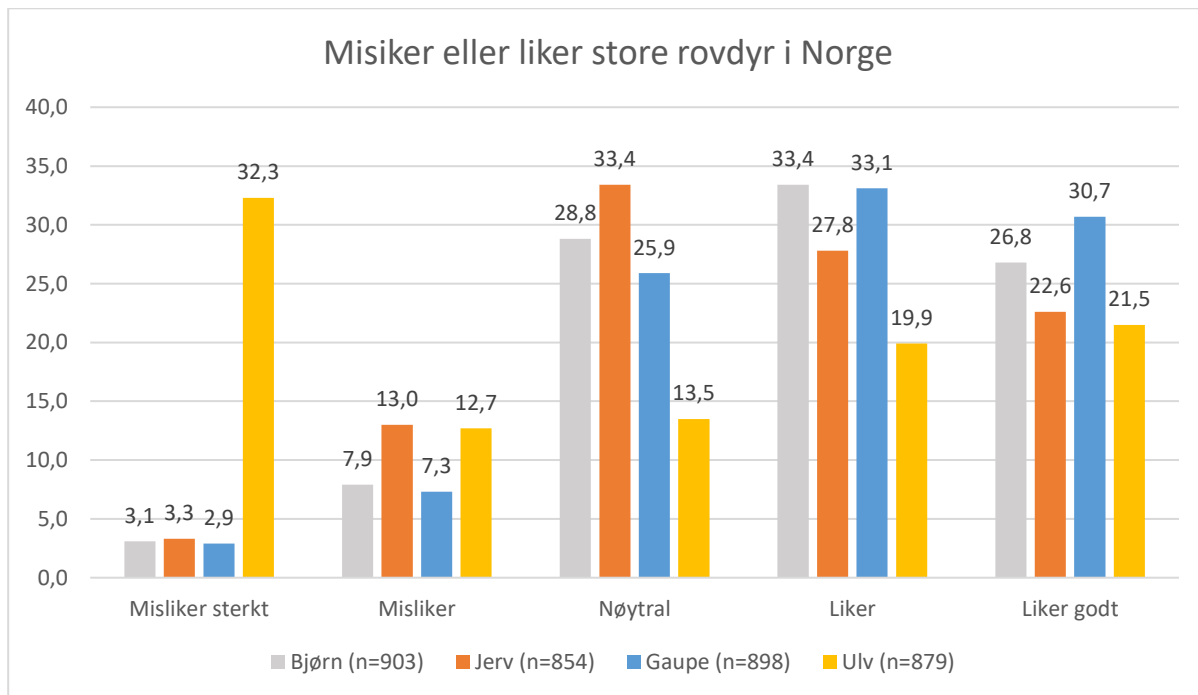
De tre andre: Bjørn, gaupe og jerv

For bjørn, jerv og gaupe viser sammenligninger mellom årene et liknende mønster preget av betydelig grad av stabilitet (se figurer i appendiks 1). Alle tre artene er mer populære enn upopulære, og sammenlignet med ulv er det langt færre som svarer «Misliker sterkt» eller «Misliker». Motstanden mot disse dyra er også avtagende gjennom perioden. Det er ikke like entydig når det gjelder ulv.

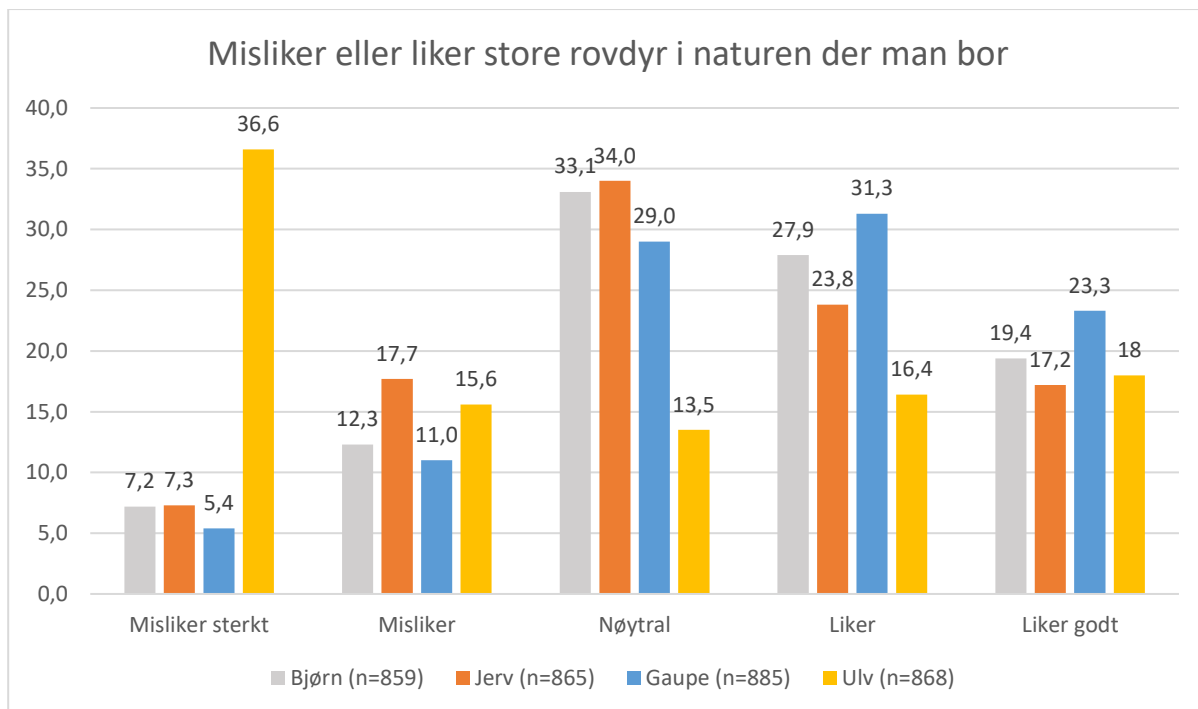
Selv om hovedinntrykket også her er stabilitet, observerer vi en tendens til redusert polarisering. Når det gjelder bjørn og jerv kommer dette til syne gjennom en nedgang i antallet som misliker, samtidig som andelen som svarer «Nøytral» har økt. Det er belegg for å hevde det samme om gaupe, men på et litt annet grunnlag. For gaupa går riktignok andelen nøytrale ned over perioden, men mens det i 2010 var mer enn sju prosent av respondentene som oppga at de mislikte at gaupe finnes i Norge, er det nå kun 4,6 prosent. Prosentandelen som uttrykker at de liker å ha ulv i Norge har økt fra 62,3 til 72,8. For ytterligere detaljer henvises det til appendiks 1.

3.2 Fra lokalsamfunnsutvalget

Respondentene i utvalget fra de tretten kommunene, som alle befinner seg innenfor den såkalte ulvesonen, fikk de samme spørsmålene om de liker eller misliker store rovdyr – både med hensyn til deres tilstedeværelse i Norge og i naturen der respondentene selv bor. Nedenfor rapporteres fordelingene.

Figur 4. Hva syns du om at disse dyrene finnes i Norge? Lokalsamfunnsutvalg (prosent).

Figur 5. Hva syns du om å ha disse dyrene i naturen der du bor? Lokalsamfunnsutvalg (prosent).

Mest slående er de store andelene som misliker sterkt at det finnes ulv i Norge (figur 4), og i naturen der de selv bor (figur 5). Av respondentene svarer henholdsvis 32,3 og 36,6 prosent dette. Slår vi de to misliker-kategoriene sammen, kan vi si at 45 prosent misliker at det finnes ulv i Norge (figur 4) og 52,2 prosent misliker tanken på å ha ulv i naturen der de selv bor (figur 5). Sammenlignet med tallene fra det nasjonalt representative utvalget er motstanden mot ulv betydelig mer utbredt. Også når det gjelder de andre rovdyra uttrykker respondentene i lokalsamfunnsutvalget større skepsis, men her er ikke utslagene like store.

Når det gjelder holdninger til ulv i naturen der man selv bor, er prosentdifferansen mellom andelen som misliker ulvens tilstedeværelse sterkt i det nasjonale utvalget, sammenlignet med lokalsamfunnsutvalget på 24,5 prosentpoeng (figur 2 og figur 5). For de andre rovdyra utgjør den samme prosentdifferansen 1,3 for gaupe, 1,8 for jerv og 0,3 for bjørn. Vi ser det samme mønsteret for spørsmålet om å like eller mislike rovdyr i Norge. For ulv er differansen 27,0 prosentpoeng for de som misliker ulv sterkt, mens den er 2,1 for gaupe, 2,0 for jerv og 1,9 for bjørn.

I den andre enden av skalaen er det også observerbare forskjeller. På spørsmålet om å like eller mislike ulv i Norge er det noe vanligere å svare «Liker» eller «Liker godt» blant respondentene i det nasjonale utvalget enn det er i lokalsamfunnsutvalget. Forskjellen er særlig stor når det gjelder ulv. Mens rundt 60 prosent av respondentene i det nasjonale utvalget enten sa at de liker eller liker godt at ulv finnes i Norge, var det til sammenligning bare rund 40 prosent i lokalsamfunnsutvalget som sa det samme.

I lokalsamfunnsutvalget var ulvespørsmålet også klart mer polariserende. Det ser vi både ved det høye antallet som svarte «Misliker sterkt», og ved at relativt få (13,5 prosent) stilte seg nøytrale. Tallene tyder på at ulv er et ganske hett tema i de 13 kommunene som ligger innenfor ulvesonen, og det dermed er mindre sannsynlig at man ikke har tatt stilling i saken. Når det gjelder de andre rovdyra, er forskjellene mellom de to utvalgene mindre. Selv om det jevnt over er noe mer utbredt å være negativ, og noe mindre utbredt å stille seg positiv, er mønstrene veldig like. Bjørn, jerv og gaupe er populære rovdyr blant respondentene i begge utvalg. Det er bare ulv som skiller seg ut gjennom markante forskjeller mellom utvalgene.

Et spørsmål som melder seg når man får så store utslag på en enkeltvariabel som her er om vi kan feste lit til tallene? Svaret må være et betinget ja. Vi må ta noen forbehold. Som beskrevet i rapportens metodedel er dataene vektet med hensyn til kjønn og alder i henhold til offentlig statistikk. Men vi har begrenset oversikt over andre kilder til skjevheter i utvalget. En sannsynlig seleksjonsmekanisme handler om at respondenter med sterk interesse for undersøkelsens tema kan ha en sterkere tilbøyelighet til å delta. Men det kan gjelde folk på begge sider i konflikten. At ulv ser ut til å være betydelig mer polariserende i lokalsamfunnsutvalget, kan være et utslag av slik seleksjon.

Et forhold som peker i retning av at lokalsamfunnsundersøkelsen er til å stole på, er at utvalget i stor grad svarer i overensstemmelse med hva vi kunne forvente på andre spørsmål. Vi er nok på trygg grunn hvis vi konkluderer med at motstand mot ulv er betydelig større i de utvalgte kommunene som ligger innenfor ulvesonen enn den er i Norge for øvrig. Her må det imidlertid tilføyes at kommunene ikke kan regnes som representative for hele ulvesonen. Kommuner som Oslo, Asker, Bærum og Follo-kommunene ligger også innenfor forvaltningssonen for ulv, men er ikke blant de utvalgte 13. Om også disse var innlemmet kunne vi forvente helt andre resultater. Estimater bygger på svar fra et utvalg i kommuner der det har vært en god del bråk rundt ulven. Det kan selvsagt være noe upresist, men det observerte mønsteret er det grunn til å stole på.

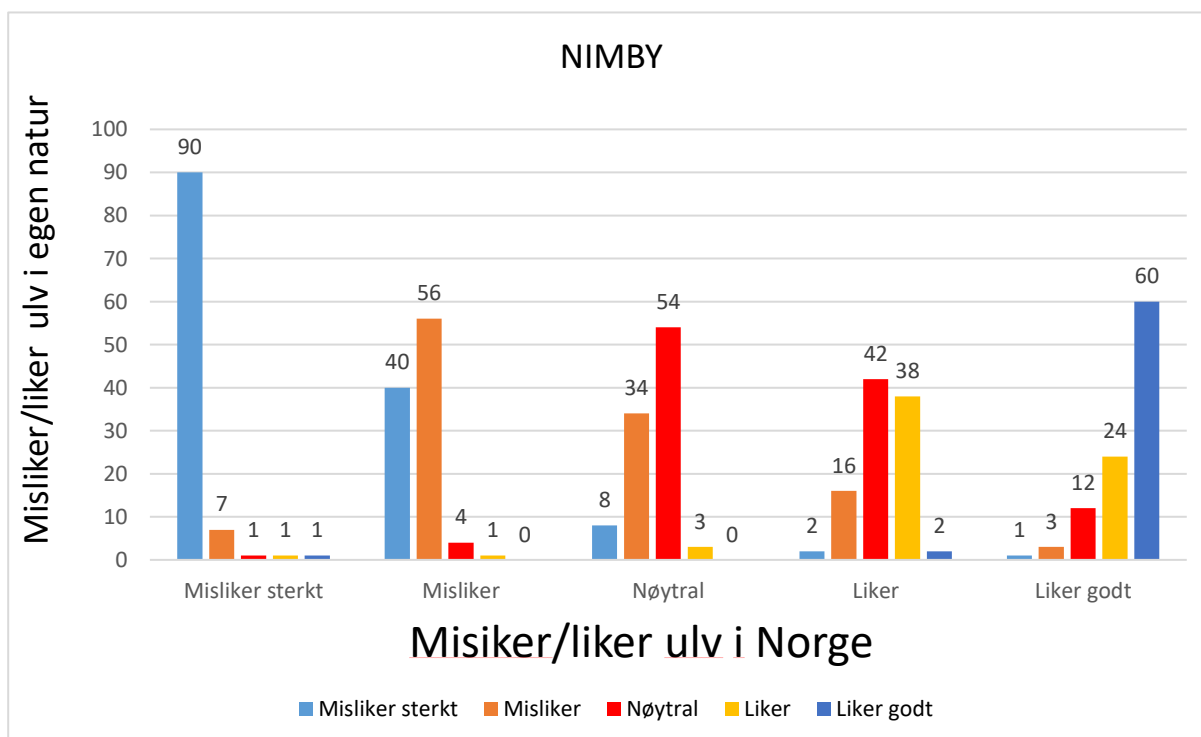
3.3 Not In My Back Yard (NIMBY)

Forkortelsen NIMBY brukes ofte for å forklare at folk kan akseptere noe på et teoretisk nivå (for eksempel tilstedeværelsen av ulv i Norge), men samtidig avise det når det dukker opp eller plasseres på steder som direkte påvirker dem selv (for eksempel ulv i nærmiljøet). Det handler om å godta noe i teorien, men å motsette seg det i praksis i eget nærområde. Å bruke NIMBY som forklaring på folks holdninger, eller å kalle mennesker for «NIMBYer», innebærer beskyldninger om egeninteresse, egoisme og hykleri (Wolsink, 2000), og er i grunnen en temmelig nedsettende karakteristikk av lokal motstand. Beskyldninger om NIMBY og anklager om at folk er NIMBYer sitter for eksempel løst når det gjelder lokal motstand mot konkrete planer for utbygging av vindkraft. Her er et eksempel fra Nettavisen tidligere år, der en Oslo Unge Høyre-representant skriver: «Flere i Norge er positive til vindmøller og vannkraft. Problemet er at når de kraftkildene skal plasseres rykker egoismen inn» ([Det grønne skiftet, Energipolitikk | Det norske folks egoisme hemmer det grønne skiftet \(nettavisen.no\)](#)). Men det er lite forskningsmessig belegg for slike påstander (se for eksempel Devine-Wright, 2005).

Vi så over at oppslutningen om å ha rovdyr i Norge er betydelig, men også at oppslutningen om å ha dem i naturen der man selv bor er noe lavere. Betyr dette at den lokale motstanden som tross alt finnes mot rovdyr i norsk natur kan forstås som en NIMBY-effekt? For å belyse dette temaet benytter vi to definisjoner på NIMBY, en streng og en mindre streng definisjon:

- Streng definisjon: Respondenter som liker eller liker godt at rovdyr finnes i Norge, samtidig som de misliker eller misliker sterkt å ha det samme dyret i naturen der de selv bor.
- Mindre streng definisjon: Som over, men med det tillegget at også de som stiller seg nøytrale til at rovdyr finnes i Norge inkluderes i analysen.

Figuren under viser sammenhengen mellom holdninger til ulv i Norge og holdninger til ulv i egen natur.

Figur 6 Sammenheng mellom de to holdningsmålene for ulv (prosent).

Figuren kan være litt vanskelig å lese, men den viser sammenhengene mellom det respondene svarte på spørsmålet om å like ulv i Norge, og på spørsmålet om å ha den i naturen der man selv bor. Vi kan for eksempel se at 90 prosent av de som svarte at de mislikte sterkt at det finnes ulv i Norge også svarte at de mislikte sterkt tanken på å ha den i egen natur. Tilsvarende svarte 60 prosent av de som likte godt at den finnes i Norge, at de også ville like det godt å ha den i egen natur. I den siste gruppa (som svarte «liker godt») er det bare 1 prosent som også svarte at de ville mislike sterk å ha den i egen natur. Ikke overraskende er det høyt samsvar mellom svarene på de to spørsmålene, og særlig høyt er samsvaret blant de som misliker tanken på at ulv finnes i Norge. Dette kan virke selvsagt, men her handler det om hva som skjer i den andre enden av skalaen, altså blant de som liker at det finnes ulv i Norge. Det er her vi finner de som kan være NIMBYer.

Begrepet NIMBY kan operasjonaliseres på flere måter, men et første utgangspunkt kan være at såkalte «NIMBYer» er de som liker eller liker godt å ha ulv i Norge, og som samtidig ville mislike eller mislike sterkt å ha den i naturen der de selv bor (den strenge definisjonen, se over). Med denne operasjonalisering er det 181 respondenter som kvalifiserer som NIMBYer. De utgjør 6,6 prosent av utvalget (n=2725). Det er imidlertid ganske urimelig å inkludere de som per denne definisjonen ikke kan ha NIMBY-oppfatninger, nemlig de som misliker eller er nøytrale til at det finnes ulv i Norge. 1630 personer har oppgitt at de enten liker eller liker ulv i Norge godt. Med utgangspunkt i denne delen av utvalget vil de 181 respondentene utgjøre 11.1 prosent (n=1640). Konklusjonen etter dette må bli at innslaget av NIMBY ikke er særlig stort. Om lag en av 10 kvalifiserer som NIMBY.

Man kunne hevde at definisjonen over er i overkant streng, at også de som er nøytrale til om vi har ulv i Norge, og som samtidig ville mislike å ulv i naturen der de selv bor, burde omfattes av definisjonen. Etter disse kriteriene oppfylder 458 respondenter kvalifikasjonene. Dette utgjør 20 prosent av det totale utvalget (n=2281). Med den mer fleksible definisjonen er det dermed en større andel som kan karakteriseres som NIMBY – én av fem.

Hva så med de andre store rovpattedyra? Tabellen nedenfor inneholder resultatene fra tilsvarende analyser for alle de fire store rovdyrartene.

Tabell 1. Innslag av NIMBYs (Nasjonalt utvalg)

	NIMBY Streng definisjon			NIMBY Mindre streng definisjon		
	Kvalifiserte	Potensielle	Andel NIMBY (%)	Kvalifiserte	Potensielle	Andel NIMBY (%)
Ulv	181	1640	10	458	2281	20
Bjørn	249	1821	14	596	2556	23
Jerv	134	1666	8	419	2489	17
Gaupe	109	1992	5	315	2601	12

Mønsteret fra analysene av holdningene til ulv gjentar seg for alle fire arter. Med den mindre strenge definisjonen er det en større andel som kan kalles NIMBYer. For ulv er differansen 10 prosentpoeng, for gaupe sju prosentpoeng, mens den for både bjørn og jerv er ni prosentpoeng. Innslaget av NIMBY er, under begge definisjoner, høyest for bjørn. Når de som er nøytrale til at den finnes i Norsk natur inkluderes er det nesten en av fire som havner i NIMBY-kategorien. Hva så med befolkningen i de tretten kommunene lokalsamfunnsutvalget ble trukket fra? Resultatene fra tilsvarende analyser som de over presenteres i figuren på neste side. De to definisjonene av NIMBY er de samme.

Tabell 2. Innslag av NIMBY (Lokalsamfunnsutvalget)

	NIMBY Streng definisjon			NIMBY Mindre streng definisjon		
	Kvalifiserte	Potensielle	Andel NIMBY (%)	Kvalifiserte	Potensielle	Andel NIMBY (%)
Ulv	18	301	6	86	465	13
Bjørn	22	522	4	85	764	11
Jerv	14	421	3	85	695	12
Gaupe	11	561	2	65	789	8

Også her, blant respondenter som bor i de tretten utvalgte kommunene innenfor ulvesonen, er det få som kan klassifiseres som NIMBYer. Det er snakk om kommuner som har rovdyr, noen har til og med alle fire. Som vi så over er det en tendens til at innbyggerne her er mer skeptisk til å ha rovdyr i naturen der de bor (særlig gjelder det ulv). Den implisitte anklagen om at folk er egeninteresserte egoister treffer svært få. Selv med den mindre strenge definisjonen, hvor de som stiller seg nøytrale til å ha rovdyra i Norge inkluderes, er det få som havner i NIMBY-kategorien. Korrelasjonen mellom de to holdningsmålene er svært høy for alle fire rovdyra. Den er lavest for Bjørn, men likevel 0,80 (Jerv 0,83/Gaupe 0,83/Ulv 0,92). Det betyr at også i lokalsamfunnsutvalget er det godt samsvar mellom hva man mener om å ha det enkelte rovdyret i Norge og i naturen der man selv bor. Målt på denne måten forklarer NIMBY lite av variasjonen folks holdninger til rovdyr. Det gjelder i begge utvalg.

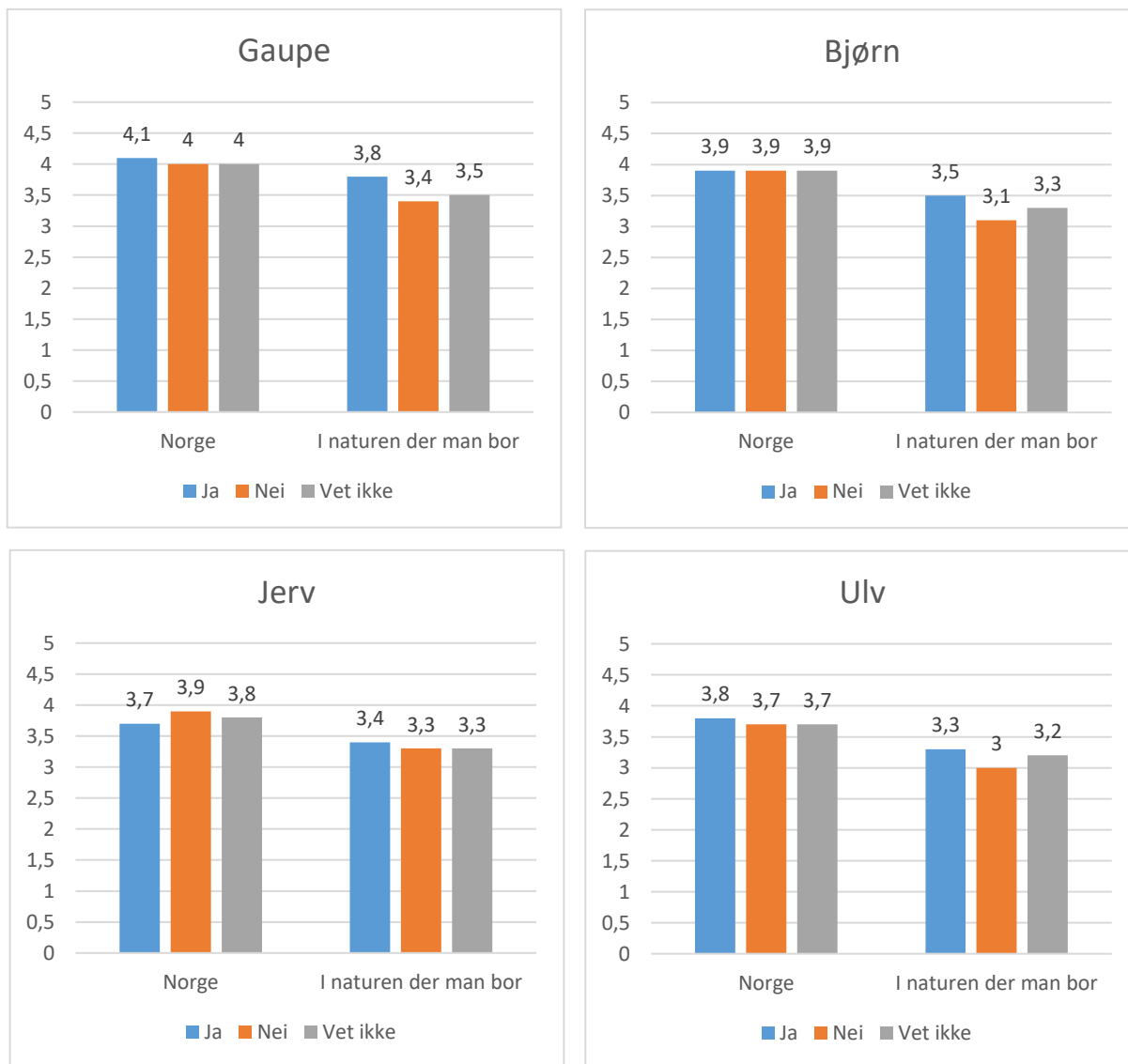
Empiriske studier av NIMBY har ofte et litt annet utgangspunkt enn det som er valgt her. Begrepet har forsøksvis vært brukt til å forklare lokal motstand. Det finnes for eksempel en rekke studier som anvender begrepet til å forstå eller forklare lokal motstand mot vindkraftanlegg. Begge holdningsmålene i analysene opererer på idé-planen. Både når det gjelder spørsmålet om at rovdyret finnes i Norge eller i naturen der man selv bor, er det *tanken* på rovdyras tilstedeværelse det ref Begge holdningsmålene som ble brukt i analysene over forholder seg på sett og viss til et ideplan. Å like tanken på å ha den i naturen der man selv bor er ikke det samme som at faktisk finnes der.

For hvert av de fire store rovdyra har vi derfor stilt spørsmålet «Finnes det gaupe/jerv/bjørn/ulv i traktene der du bor?» Her kunne respondentene svare «Ja», «Nei» og «Vet ikke». Dette er ikke et presist mål på om dyrene faktisk finnes i området hvor de bor. Hva respondentene regner som egne trakter er i grunnen uklart, og det er alltid en mulighet for at man sitter på feil kunnskap. Men her er hypotesen at det å ha rovdyra i traktene der man selv bor kan få følger for hvilken holdning man har til dem, og da er det nettopp hva man tror som teller. Tabellen nedenfor viser hvordan de svarte.

Tabell 3. Frekvenser og andeler som oppgir at de har gaupe, jerv, bjørn og/eller ulv i traktene der de bor.

	Ja		Nei		Vet ikke	
	Frekvens	Andel (%)	Frekvens	Andel (%)	Frekvens	Andel (%)
Gaupe	1064	39,0	851	31,2	814	29,7
Jerv	506	18,6	1125	41,1	1095	40,2
Bjørn	362	13,2	1880	68,7	486	17,8
Ulv	700	25,7	1463	53,6	565	20,7

Sammenhengen mellom oppfatning om hvorvidt de ulike rovdyra finnes i Norge og om de finnes i traktene der man selv bor, presenteres i figurene under. For å få et inntrykk av om holdningene til store rovdyr er betinget av hva man tror om at de finnes i traktene der man selv bor foretok vi enveis variansanalyser (ANOVA). De sammenligner gjennomsnittskårene for de tre gruppene «Ja», «Nei» og «Vet ikke», for alle fire rovdyrarter og begge holdningsmålene («finnes i Norge» og «naturen der man selv bor»).

Figur 7 Syn på om de forskjellige rovdyra finnes i Norge sammenlignet med oppfatning om de eksisterer i det spesifikke området man selv bor i (Gjennomsnittsskårer). Skalaen går fra 1, som tilsvarer "Misliker sterkt", til 5, som tilsvarer "Liker godt". (Anova)

Figurene viser at det er svært små forskjeller mellom gruppene. Enten man svarer «Ja», «Nei» eller «Vet ikke» tilhører man en gruppe som i snitt ligner mye på de andre gruppene. Når spørsmålet dreier seg om rovdyra finnes i Norge, er de små forskjellene ikke en gang signifikante. Unntaket her er jerv, der gjennomsnittet for de som oppgir at jerv finnes der de bor er svakt signifikant lavere. Det er med andre ord en tilbøyelighet til at man er mer negativ til jerv hvis man tror at det finnes jerv i traktene der man selv bor.

Når spørsmålet dreier som om å ha rovdyra i naturen der man selv bor, er sammenhengene noe sterkere. Ganske overraskende er det en tendens til at ulv, gaupe, jerv og bjørn er mer populære blant respondentene som oppgir at dyra finnes i traktene der de selv bor, men selv om dette er signifikante sammenhenger, gir analysen lite støtte til hypotesen om at det å ha et rovdyr i traktene der man bor har betydning for hva man mener om *at de finnes* i naturen der man bor. Eta-kvadrat ($\text{Eta squared}/\eta^2$) er et mål på effektstørrelsen, altså hvor mye av variansen i den avhengige variabelen som kan tilskrives den uavhengige. En tommelfingerregel sier at alt under 0,06 innebærer liten effekt. Her varierer eta-kvadratene fra 0,003 (jerv) til 0,027 (gaupe). Det vil si at samtlige fire effekter er lave.

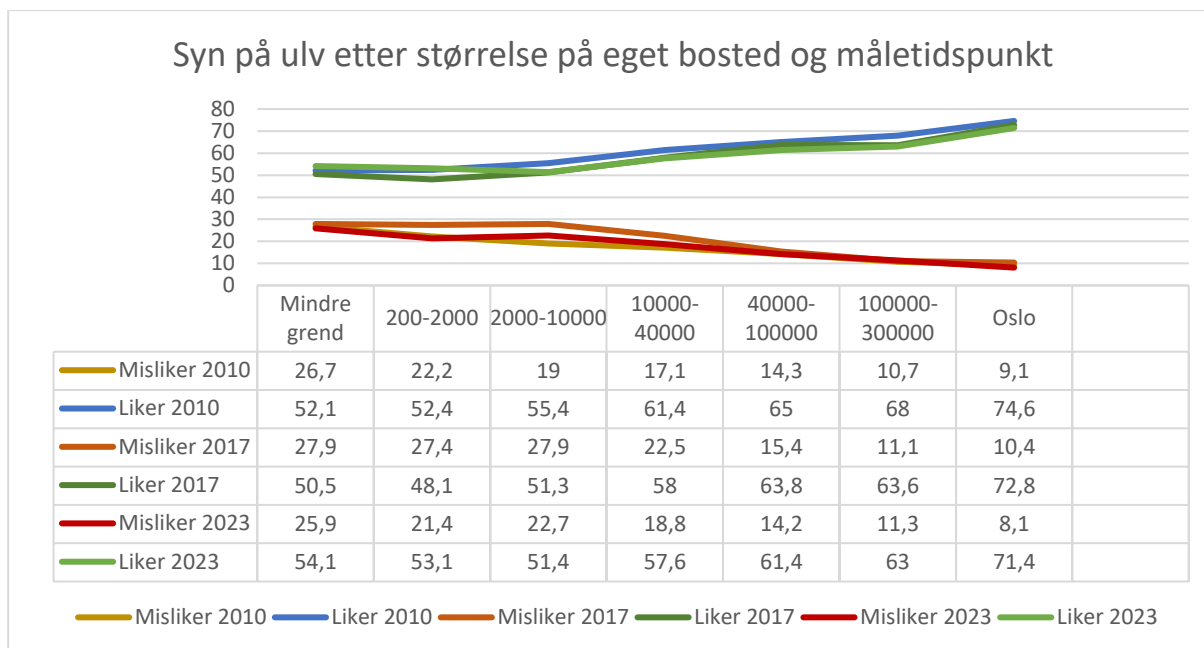
Konklusjonen må bli at det å tro eller oppfatte at det enkelte rovdyret finnes i traktene der man bor har liten betydning for om man misliker eller liker det samme rovdyret. Funnene i figurene ovenfor er på sett og vis også en kommentar til NIMBY-hypotesen. Når det er liten forskjell på de som har og de som ikke har et fenomen nær egen bopel, kan det heller ikke være noen forklaring på den variasjonen i holdning som observeres. Det ser med andre ord ikke ut til at motstanden er lokalt forankret på en sånn måte at vi kan si at NIMBY gir en god forklaring på hvorfor folk er negative til rovdyr.

3.4 By og land?

Over så vi at det har liten betydning for holdningsdannelsen om man mener at den enkelte rovdyrarten finnes i traktene man selv bor. Men rovdyr finnes mange steder, og selv om man vet at de finnes i nærheten av der man bor, er det ikke alltid at de har noen større påvirkning på ens eget liv. Et eksempel på det er ulven i Østmarka. At det siden 2013 har vært ulv i dette skogsområdet nær Oslo innebærer at mange Osloborgere faktisk har sine ord i behold om de svarte ja på spørsmålet «Finnes det ulv i traktene der du bor?».

I den norske debatten om rovdyr hevdes det gjerne at konflikten dreier seg om motsetninger mellom by og land. Da ser man gjerne for seg at folk på bygdene opplever at ulv og de andre rovdyra truer deres rurale livstil og kultur, og at folk med tilhørighet i tradisjonell utmarksbruk, for eksempel jegere og beitebrukere, har gode grunner til å være skeptiske. Ulvens viktigste føde er elg, og den kan drepe både hunder og sau. Motsatt ser man for seg at folk i byene er lite berørt av rovdyr, og at de på et slikt uforpliktende grunnlag liker at vi har rovdyr her i landet.

Ved hver måling har vi stilt spørsmålet «Hvordan er stedet du bor?». Respondentene ble bedt om å svare på en sjupunkts skala som varierte fra «Mindre grend eller spredtbygd strøk» (tilsvarende færre enn 200) til «Oslo» (tilsvarende flere enn 300 000). Detaljene i skalaen framkommer av figuren på neste side, der sammenhengen mellom synet på ulv i Norge og størrelsen på eget bosted analyseres. For oversiktens skyld har vi summert sammen de som svarte «Misliker sterkt» og «Misliker» i en ny kategori «Misliker», og alle som svarte «Liker eller «Liker godt» i en ny kategori «Liker».

Figur 8: Holdninger til at det finnes ulv i Norge etter størrelsen på eget bosted og måletidspunkt. (Prosent)

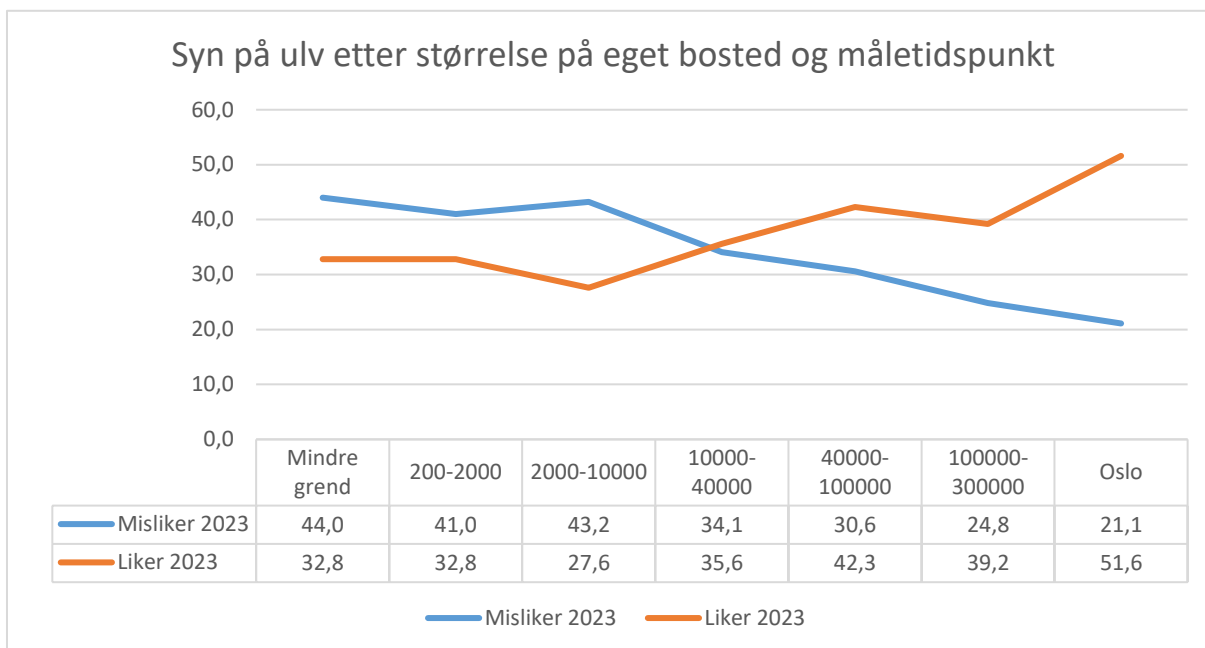
For det første gir figuren nok en illustrasjon av undersøkelsens hovedfunn, nemlig at holdningene til rovdyr (her ulv) er ganske stabile her i landet. Vi kan bare observere små endringer, og de har ingen klar retning. Ser vi for eksempel andelen som liker ulv blant de som opplyser å bo i «mindre grend», ser vi at den i 2010 utgjør 52,1 prosent. I 2017 var det 50,5 prosent som opplyste det samme, og i 2023 var det 54,1 prosent.

Det samme mønsteret kan observeres blant de som bor på steder med 200-2000 innbyggere og 2000-10 000 innbyggere. Andelen som opplyste å like ulv blant de som bor på «små» steder gikk altså litt ned mellom 2010 og 2017, for så å gå opp igjen mellom 2017 og 2023. Slike variasjoner kan for eksempel skyldes hvor stort medietrykket har vært på rovdyrsaker i tiden rundt datainnsamlingen⁴, men de kan selvsagt også være tilfeldige. Når det gjelder de større stedene, fra 40 000 og oppover, antyder tallene en tendens til at andelen som liker at det finnes ulv i Norge er noe avtagende. Endringene er imidlertid relativt små, og det er heller ikke her mulig å fastslå om dette er en reel trend. For å ta stilling til slike spørsmål burde man ideelt sett hatt lengre tidsserier og hyppigere målinger.

For det andre kan vi observere klare forskjeller mellom by og land. Andelen som liker ulv, øker med størrelsen på eget bosted. Tilsvarende synker andelen som misliker dem. Ved alle tre målingene er det en klart positiv signifikant sammenheng mellom synet på ulv og størrelsen på eget bosted. Den urban-rurale dimensjonen har uten tvil betydning for holdningsdannelsen, men

⁴ I en rapport basert på tallene fra 2017 skrev vi dette i kapitlet om utvalg og metoder (Krange og Skogen 2019): «Data ble samlet inn i en periode fra medio november 2016 til februar 2017. I denne perioden var det særlig mye støy rundt ulveforvaltningen i Norge. Bakgrunnen var at roviltnevdene i region 4 og region 5, som har et felles ansvar for forvaltningen av ulv, hadde vedtatt at det kunne felles nær 50 ulver. Vedtaket ble påklaget, og i forbindelse med sin klagebehandling ba Klima- og miljødepartementet (KLD) Lovavdelingen i Justisdepartementet om en betenkning. Lovavdelingen konkluderte med at vedtaket var i strid både med naturmangfoldloven og Bernkonvensjonen, og dette var med som en del av vurderingene som lå til grunn for det endelige vedtaket i klagebehandlingen. Reaksjonene var sterke, og det ble for eksempel avholdt demonstrasjoner ved Stortinget, fra begge sider i konflikten. Medietrykket som fulgte var ganske formidabelt. Felling av ulv fikk bred dekning i nyhetene på NRK og TV2, referert og debattert i landets lokalpresse og i riksdekkende aviser, og diskutert i «Debatten» på NRK. Hvordan den opphetede konflikten eventuelt har påvirket rekrutteringen av informanter og svarene som gitt kan vi ikke vite, men vi har tidligere observert at hendelser som har skapt «ulvekontroverser» i media, har blitt etterfulgt av ganske store holdningsendringer.»

det er også slik at det uansett størrelsen på bosted er mer vanlig å like enn å mislike at det finnes ulv i Norge. Hva så hvis vi gjør den samme analysen med variabelen «ulv i naturen der du bor»? Dette er et spørsmål vi ikke stilte i 2010 og 2017. Derfor er bare tall fra 2023-undersøkelsen med i figuren under.

Figur 9: Holdninger til at det finnes ulv i naturen der man selv bor etter størrelsen på eget bosted. (Prosent)

Når spørsmålet dreier seg om å ha ulv i naturen der man selv bor, får vi et litt annet bilde. På de mindre stedene er det mer utbredt å mislike enn å like tanken på å ha ulv i naturen der de bor. Først når bostedsstørrelsen kommer opp i mer enn 40 000, er det klart flere som svarte «liker» enn «misliker». I midtkategorien 10 til 40 000 innbyggere er det omtrent like vanlig å mislike som å like tanken på å ha ulv i naturen der man selv bor.

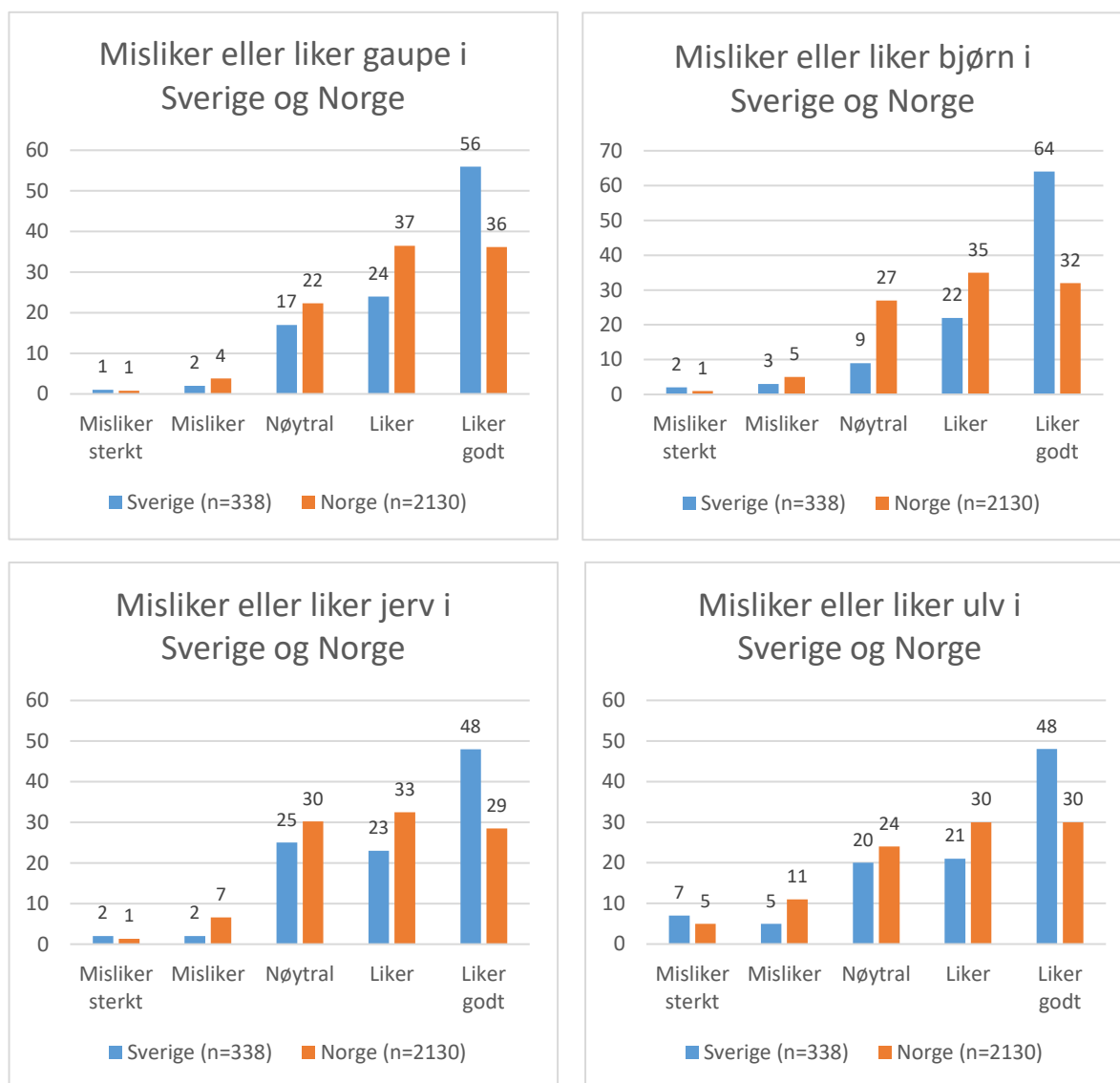
Bak dette kan det ligge mange forklaringer. Det kan ulike grunner til å mene at et dyr ikke hører hjemme akkurat der man selv bor. Det behøver ikke nødvendigvis ha med en mer generell holdning å gjøre. Norge er en kystnasjon, og bor man for eksempel i Haugesund, Førde eller i Sortland, kan man godt ha den oppfatningen at ulv ikke passer i naturen akkurat der, selv om man liker ulv og hadde hatt en annen mening om man bodde et annet sted i landet.

3.5 Norge vs. Sverige

Spørsmålsformuleringene vi bruker, stammer i betydelig grad fra spørsmål som svenske kolleger har stilt før oss. Grunnen til det, er at vi i 2011, på oppdrag fra at Miljødirektoratet, gjorde en sammenligning av nordmenn og svenskere holdninger til store rovdyr. Funnene er publisert i rapporten «Holdninger til store rovdyr i Norge og Sverige. En komparativ studie av holdninger til rovdyr og rovviltforvaltning» (Krange mfl. 2012). Der fant vi at hovedmønsteret er det samme i begge land, men at holdningene er litt mer positive i Sverige.

Denne gangen har vi ikke tilgang til de svenske datafilene. Derfor er tallene fra Sverige i figurene nedenfor hentet fra publiserte data (Dressel mfl. 2021). Sammenligningen bygger på antakelsen om at tallene er representative for befolkningene i begge land. At det svenske datamaterialet bare består av 338 respondenter kan synes lite, men det er ikke nødvendigvis et problem dersom utvalget har god representativitet, så lenge fordelinger på enkeltvariabler synliggjøres.

Den svenske spørsmålsformuleringen var «Vad tycker du om at XX (björn, järv, lo, varg) finnes i Sverige?». Svarene ble gitt på skalaen «Ogillar starkt», «Ogillar», «Neutral», «Tycker om», «Tycker mycket om». I figurene under presenteres prosentene uten desimaler. Det er slik de foreligger i den svenske rapporten.

Figur 10. Holdninger til ulv, bjørn, gaupe og jerv i hhv. Sverige (2021) og Norge (2023).

Jevnt over hadde alle rovdyra større oppslutning i det svenske utvalget enn i det norske. Dette gjelder særlig oppslutningen om svaralternativet «Liker godt»/«Tycker mycket om», men om vi slår sammen de to positive responsene, blir forskjellen mellom de to landene noe mindre. I tilfellet gaupe, blir da forholdet at 80 prosent av respondentene i det svenske utvalgt mot 73 prosent i det norske stilte seg positive. For de andre rovdyrartene er det tilsvarende andelene som enten svarer «liker»/«tycker om» eller «liker godt»/«tycker mycket om» slik:

Liker ulv: 69 prosent (Sverige) mot 60 prosent (Norge)

Liker bjørn: 76 prosent (Sverige) mot 67 prosent (Norge)

Liker jerv: 71 prosent (Sverige) mot 62 prosent (Norge)

En observasjon er at de svenske respondentene som likte de ulike rovdyras tilstedeværelse i landet i langt større grad benyttet ytterpunktene i skalaen, og at de også sjeldnere definerte seg

som nøytrale. Om dette skyldes at andelene som er begeistret for rovdyr faktisk er større i Sverige enn i Norge, kan vi ikke si noe sikkert om. Ordene som brukes i skalaen er ikke helt de samme, og det kan tenkes at assosiasjonene de gir ikke er like. Men det kan selvsagt også tenkes, og det er nok sannsynlig, at alle de fire rovdyra faktisk er mer populære i Sverige enn i Norge. Dersom vi kan regne med god representativitet i begge utvalg vil andelene som bor i byer for eksempel være større i det svenske utvalget enn i det norske.

Dette gjenspeiler funn vi også gjorde forrige gang vi sammenlignet de to landene. Også da var samtlige store rovdyr noe mer populære i Sverige enn i Norge, men i begge land var det adskillig mer utbredt å like enn å mislike at de finnes i landet (Krange mfl. 2012). I Sverige har disse målingene pågått siden 2004. Også der antyder tallene fra det nasjonale utvalget høy grad av stabilitet i befolkningens holdninger til store rovdyr.

4 Holdninger til rovdyr i kontekst

I tidligere studier har vi sett hvordan folks oppfatninger om ulike sider ved rovdyrspørsmålene henger sammen med andre motsetningsforhold som kjennetegner det norske samfunnet. I dette kapitlet skal vi igjen se nærmere på hvordan holdninger til rovdyr har sammenheng med andre kjennetegn ved respondentene, som for eksempel kjønn og alder, og hva de mener om andre saker. Holdninger blir til i ulike sosiale og kulturelle kontekster. Men før vi går løs på den oppgaven skal vi undersøke hvordan holdningene til de fire store rovdyra henger sammen med hverandre.

4.1 Konsistens i holdningene

Vi kan like godt begynne med konklusjonen: Det er sterk intern sammenheng mellom synspunktene på de ulike artenes tilstedeværelse. Er man positiv til et av rovdyra, er sjansen stor for at man også er positiv til de andre. Svakest er korrelasjonen mellom jerv og ulv (Pearson Correlation = 0,77), men også der er det en sterk positiv sammenheng. Et annet uttrykk for sterk intern sammenheng mellom de fire holdningsspørsmålene kan vi finne hvis vi lager en skala av de fire spørsmålene. En slik skala vil på et mer generelt nivå måle hva folk mener om rovdyr. Sagt på en annen måte ser vi da holdningene til de enkelte artene som ulike dimensjoner ved en mer underliggende holdning til rovdyr.

For at det skal være meningsfullt å operere med en slik skala må det være sterk intern sammenheng (intern reliabilitet) mellom de ulike spørsmålene eller variablene som inngår i den. Cronbachs Alpha er et mål for slik intern konsistens, og McDonalds Omega⁵ et annet. Når vi bruker data fra denne undersøkelsen til å lage en skala av holdningene til de fire store rovdyra, finner vi at verdien i begge tilfeller er 0,94. En mye brukt tommelfingerregel sier at Cronbachs alpha verdier over 0,7 er akseptabelt (se for eksempel Stensen og Lydersen 2023). Det vil si at det er en sterk intern sammenheng mellom meningene om de ulike rovdyra.

Hvis vi foretar de samme manøvrene med spørsmålet om man liker eller misliker å ha rovdyra i naturen der man selv bor, kan vi også observere sterk intern sammenheng. De svakeste korrelasjonene er mellom gaupe og bjørn, og gaupe og ulv (Pearson Correlation = 0,78 for begge). Både Cronbachs alfa og McDonalds omega er igjen 0,94.

Begge skalaene varierer mellom en og fem. En innebærer at man sterkt misliker alle fire store rovdyr, mens fem betyr at man liker alle godt. Gjennomsnittskåren for de to skalaene er henholdsvis 3,9 (holdninger til rovdyr i Norge) og 3,3 (holdninger til rovdyr i naturen der du bor). Den vanligste kombinasjonen av svar som gjelder rovdyr i Norge er «Liker godt».

Tabell 4. To skalaer for holdninger til store rovdyr: Gjennomsnitt, standardavvik, reliabilitet

	Holdning til rovdyr i Norge	Holdning til rovdyr i naturen der du bor
Skala	1-5	1-5
Gjennomsnitt	3,9	3,3
Standardavvik	0,9	1,1
Cronbach's alpha	0,9	0,9
McDonald's omega	0,9	0,9
N	2703	2716

⁵ Det vanligste er å bruke Cronbachs alfa

Begge gjennomsnittene ligger på den positive siden av midtverdien. Det bekrefter det vi så i kapittel 3, nemlig at det er mer vanlig å like enn å mislike rovdyra, enten vi ber folk ta stilling til deres tilstedeværelse i Norge eller vi ber dem tenke over hvordan de ville stille seg til å ha dem i naturen der de bor.

Det kan synes trivielt og selvsagt at sannsynligheten for å like en av rovdyrartene er høyere blant folk som også liker de andre, men dette er i bunn og grunn et empirisk spørsmål. Det dreier seg om fire ulike arter, som har det til felles at de er rovdyr, men som ellers er svært ulike på mange måter. De store rovpattedyra er, i tillegg til å være ulike arter med ulik atferd og fysikk, også ulike i utbredelse og påvirkning på det norske samfunnet. Bestandsmålene, det vil si antall årlige ynglinger, varierer også mye mellom artene.

Den nasjonale målsettingen for gaupe i Norge er 65 ynglinger. For ulv er den fire til seks, hvorav tre må skje i revir som i sin helhet ligger innenfor Norges grenser. Samtlige rovviltregioner, bortsett fra Region 1 Vest-Norge, skal ha ynglinger av en eller flere arter, men ulv har en egen forvaltningssone i sør-øst. Jerv tar klart flest sau og lam, med gaupe som en like klar nummer to ([Tap av husdyr til rovvilt - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](#)). Mens ulv er et «flokkdyr», lever gaupe, jerv og bjørn lever alene, bortsett fra i perioder hvor hunnene har avkom. Framtoningen er også svært ulik. De varierer i vekt. Hanngaupene veier i snitt ca. 23 kilo, mens «voksne hannbjørner veier fra 100 til 300 kilo» ([Fakta om brunbjørn \(rovdata.no\)](#)). Det hadde med andre ord ikke vært oppsiktsvekkende om variasjonen i holdninger hadde vært større enn det vi observerer her.

Videre er det nokså vanlig å anta at holdningsdannelsen henger sammen med konkrete erfaringer – at det å ha rovdyr tett på seg er en belastning og at direkte erfaringer med rovdyr fører til negative holdninger. Men i og med at svært få har hatt noen befatning med rovdyr, og i alle fall med alle fire, kan vi konkludere med at holdningsdannelsen i liten grad stammer fra personlige erfaringer. Det måtte i så fall være en indirekte sammenheng, at erfaringer med ett av dem bidrar til å forme hvilket syn man får på de andre.

Uansett kan vi si at det å like eller mislike de ulike store rovdyra er sider ved det samme. Analysen gir indikasjoner på at det under holdningen til et konkret dyr ligger en underliggende og mer generell holdning. I det følgende kommer vi derfor til å bruke dette generelle målet på rovdyrholdning som avhengig variabel i analysene.

4.2 Støtte til forvaltningen og forvaltningstiltak

En sentral del av rovdyrholdningenes kontekstuelle ramme er åpenbart politikk og forvaltning. Mer enn rovdyrene i seg selv, er det rovdyrpolitikken og hvordan forvaltningen følger den opp som diskuteres når rovdyrspørsmålene står på agendaen. En side ved dette er forvaltningens virkemidler – de konkrete tiltakene. I Norge brukes betydelige økonomiske ressurser på forvaltningen av rovdyr. Målsetningen er todelt. I formålsparagrafen til Forskrift om forvaltning av rovvilt står det: «Formålet med denne forskrift er å sikre en bærekraftig forvaltning av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn. Innenfor en slik ramme skal forvaltningen også ivareta hensyn til næringsutøvelse og andre samfunnsinteresser» (FOR-2005-03-18-242).

I spørreskjemaet ble respondentene presentert for følgende formulering: «Rovdyrkonfliktene kan håndteres på forskjellige måter. Hvor uenig eller enig er du i følgende påstander? For å redusere problemene kan man: ... » Deretter fulgte en liste med 16 mulige tiltak. Tiltakene som ble listet opp og informantenes respons kan leses i tabellen på neste side. Svarene ble gitt på en firepunkts skala, som varierte fra «Helt uenige», via «Uenig» og «Enig», til «Helt enig». Det var ikke mulig å avgi et nøytralt svar eller å unnlate å ha en mening. Det ble med hensikt unngått for få deltakerne i utvalget til å ta stilling til påstandene. I tabellen er svaralternativet «Vet ikke» i stedet kodet som midtverdi. Skalaen varierer da fra 1 til 5, hvor «Vet ikke» har fått verdien 3. Gjennomsnittene og standardavvikene som rapporteres er basert på denne fempunktskalaen.

Tabell 5. Respondentenes vurdering av ulike tiltak for å håndtere rovdyrkonflikter. Responsrater (prosent), gjennomsnitt og standardavvik. Tall i fet skrift angir tall som kommenteres i teksten under.

	Helt uenig (1)	Uenig (2)	Vet ikke (3)	Enig (4)	Helt enig (5)	Gj.snitt	St.avvik
Sette opp gjerder for å forhindre rovdyr i å angripe husdyr	7,7	11,0	6,8	37,9	36,6	3,8	1,2
Skremme bort rovdyr	9,0	19,2	9,8	40,8	21,2	3,5	1,3
Flytte rovdyr	13,4	27,6	9,9	34,5	14,5	3,1	1,3
GPS-merke rovdyr slik at man kan følge med på hvor de er	8,0	14,8	8,4	42,0	26,8	3,6	1,2
Ta moren og ungene ut av hiet for å avlive dem	64,8	16,6	5,7	8,0	4,8	1,7	1,7
Skyte rovdyr	29,5	24,0	5,2	28,9	12,4	2,7	1,4
Arrangere møter og samarbeidsprosjekter slik at folk som er uenige kan finne praktiske løsninger sammen	3,0	5,6	10,9	35,6	44,9	4,3	1,0
Opprette/opprettholde egne soner hvor rovdyra har lov til å være (eks. ulvesonen)	5,6	11,8	9,4	38,0	35,2	3,9	1,8
Flytte sauebesetninger til beiter i områder uten rovdyr	10,9	15,8	9,8	34,9	28,5	3,5	1,3
Gi sauebønder midler til å starte annen næring	27,0	31,0	12,3	21,0	8,7	2,5	1,3
Styrke politiets innsats mot faunakriminalitet	6,1	10,4	18,3	28,5	36,7	3,8	1,2
Satse på naturbasert reiseliv hvor rovdyrobservasjoner inngår	10,8	16,8	21,4	31,3	19,6	3,3	1,3
Undervise om rovdyr i skolen	1,2	3,8	6,1	27,4	61,5	4,4	0,9
Informere om positive sider ved å ha rovdyr i norsk natur	2,4	4,3	5,5	24,9	62,9	4,4	0,9
Hjelpe folk til å håndtere frykt for rovdyr	2,9	5,7	7,0	28,0	56,3	4,3	1,0
Bruke eksperter på konflikt-håndtering til å bygge bro mellom folk som er uenige	5,2	8,8	14,9	33,2	38,8	3,9	1,2

En første observasjon er at det er stor variasjon i hvordan respondentene vurderer de ulike tiltakene. Klart færrest liker det som av og til kalles hiuttak, altså å ta moren og ungene ut av hiet for å avlive dem. Denne praksisen, som benyttes for å regulere bestanden av jerv, får klart lavest

oppslutning. Bare fem prosent er helt enig i at dette er noe man kan gjøre for å håndtere konflikten. 13 prosent svarer enten enig eller helt enig.

Til sammen svarte 54 prosent enten «Helt uenig» eller «Uenig». Avlivning ser i det heletatt ut til å ha ganske lav oppslutning blant respondentene, selv om både hiuttak og jakt er helt sentrale tiltak som brukes til å regulere rovdyrbestandene. 58 prosent var enten helt uenig eller uenig. Heller ikke tiltaket «Gi sauebønder midler til å starte annen næring», anses av særlig mange som noe man kan gjøre for å håndtere problemene med rovdyrkonflikter.

Mest utbredt støtte har tiltakene «Informere om positive side ved rovdyr» og «Undervise om rovdyr i skolen». Henholdsvis 88 og 89 prosent var enten enig eller helt enig i dette. Overordnet kan vi si at de tiltakene som i minst grad berører rovdyra selv. Kontrasten er tiltakene som innebærer avlivning av rovdyr. Dersom vi ser dette i sammenheng med hvordan rovviltforvaltning bruker sine midler kan det

Et viktig verktøy for å nå målsetningene om reduserte konflikter har vært de såkalt FKT-midlene – forebyggende og konfliktdempende tiltak. Ordningen som er hjemlet i *Forskrift om tilskudd til forebyggende tiltak mot rovviltskader og konfliktdempende tiltak* (FOR-2013-01-01-3) har som formål å sikre iverksettelse av:

- effektive forebyggende tiltak for å begrense de skadene rovvilt kan forårsake på produksjonsdyr i landbruket
- konfliktdempende tiltak for å begrense ulemper for lokalsamfunn og andre grupper

I perioden 2013 til 2019 ble det, innenfor FKT-ordningen, bevilget noe i overkant av 150 millioner kroner til konfliktdempende tiltak. I en evaluering av ordningen framkommer det at 11,4 prosent av dette gikk til det som ble klassifisert som informasjonsarbeid. Forskning, skadefelling og midler til beitenæringene fikk betydelig mer støtte. Videre viste samme undersøkelse at en svært stor andel av FKT-midlene brukes på tiltak som skal støtte beitenæringene (Hansen m.fl. 2020). Vurdert mot tallene i tabellen over kan man kanskje si at forvaltningspraksis er noe i utakt med «folkemeningen». Men forvaltningen tar selvsagt ikke sitt oppdrag fra noen popularitetskonkurranse. Lov og forskrift er politisk bestemt, men formuleringene her gir rom for tolkning og her har forvaltningen selv et ansvar.

Sammenheng mellom tiltakene

Hva som ligger bak de enkelte synspunktene på ulike forvaltningstiltak, kan variere mye. Dersom man for eksempel har svart at man er uenig i tiltaket som handler om å gi sauebønder omstillingsmidler, kan det være et uttrykk for protest mot rovdyrpolitikken, det vil si at man insisterer på at de som driver med sau bør få fortsette med det. Men holdningen kan også stamme fra en irritasjon over og kritikk av næringen, et uttrykk for at næringen ikke fortjener all oppmerksomheten den får, økonomisk og på andre måter. Tilsvarende tvetydigheter kan gjelde flere av de andre tiltakene.

Videre kan ordsammenstillingen «kan man» i spørsmålsformuleringen muligens være forvirrende; for selvsagt kan man. Man kan informere, og man kan skyte og man kan bevilge midler til omstilling. Det som etterspørres er selvsagt respondentenes mening om de ulike tiltakene. På neste side presenterer vi resultatene fra en faktoranalyse som klart viser at noen underliggende dimensjoner eller faktorer kan beskrive respondentens svar. Det tyder på at deltakerne i utvalget i all hovedsak har oppfattet spørsmålsformuleringene slik de var tenkt.

Tabell 6. Faktoranalyse basert på respondentenes vurdering av ulike forvaltningstiltak. (prinsippal komponentanalyse/oblimerotasjon)

Forvaltningstiltak	Faktorladninger			
	Dimensjon 1:	Dimensjon 2:	Dimensjon 3:	Dimensjon 4:
Hjelpe folk til å håndtere frykt	.813	-.007	.349	-.400
Informere om positive sider ved rovdyr	.809	-.013	.305	-.463
Underviser om rovdyr i skolen	.773	-.018	.184	-.247
Bruke eksperter på konflikthåndtering	.729	.129	.430	-.241
Arrangere møter	.626	.263	.186	-.148
Styrke politiets innsats mot faunakrim.	.537	-.003	.529	-.319
Flytte rovdyr	-.032	.772	.047	.169
GPS-merke rovdyr	.118	.700	-.007	.136
Skremme rovdyr	.048	.661	.140	-.207
Opprette og opprettholde rovdyrsoner	.394	.487	.150	-.087
Støtte alternative næringer for sauebønder	.136	.040	.838	-.089
Flytte sau	.379	.066	.639	-.568
Satse på naturbasert reiseliv	.405	.125	.635	-.182
Skyte rovdyr	-.339	.273	-.289	.792
Ta moren og ungene ut av hiet for å avlive dem	-.463	.186	-.098	.742
Sette opp gjerdar	.223	.385	.215	-.641
Eigenvalue	4.785	2.136	1.195	1.079
Av total varians	29.90%	13.35%	7.47%	6.75%
Total varians			57.47 %	

Faktoranalysen ga fire dimensjoner eller faktorer med Eigenvalue > 1, som alle gir god intuisjon. Utsagnene som inngår i de ulike dimensjonene, er markert med fet skrift. Vi har valgt et kriterium hvor faktorladningen må være større enn 0,5 for at utsagnet skal regnes med til dimensjonen. Den første er orientert mot informasjon og dialog. Også styrking av politiets arbeid med faunakriminalitet hører hjemme her. Dette er tiltak som på ulike måter retter seg mot den allmenne befolkningen. De er ikke blant utsagnene som definerer dimensjonen, men å skyte rovdyr og hiuttak og lader klart negativt.

Basert på de seks utsagnene som inngår i dimensjonen har vi konstruert en indeks med en skala som varierer fra 1 til 5. Det er god intern sammenheng mellom utsagnene (Cronbach's Alpha = 0,82, McDonald's Omega = 0,83). For å gi dimensjonen et navn, kaller vi den *Infotiltak*, og dette er tiltak som får bred oppslutning blant respondentene i utvalget (Gjennomsnitt 4,2, Median 4,3). Dette kan handle om at folk ser på rovdyrkonflikter som meningsmotsetninger som først og fremst handler om kunnskap og kommunikasjon – at konfliktene kan håndteres bare man snakker sammen og forstår situasjonen og dyra bedre.

Dimensjon 2 består av 3 utsagn. De dreier seg alle om å håndtere rovdyr, men uten at det innebærer avlivning. Flytte, GPS-merke og skremme inngår her. Utsagnet som handler om sonering lader også sterkest på denne dimensjonen, men tilfredsstillende ikke kravet om en faktorladning på 0,5 eller mer. En indeks basert på denne dimensjonen gir ikke like god intern sammenheng mellom utsagnene som dimensjon 1 Infotiltak (Cronbach's Alpha = 0,62, McDonald's Omega = 0,64), men er heller ikke særlig mye lavere enn tommelfingerkravet om en intern reliabilitet på

0,7 (se over). Samtidig gir det god substansiell mening å slå de tre utsagnene sammen til en skala, som for eksempel kan kalles *Rovdyrhåndtering*. Også dette er tiltak som får relativt bred oppslutning, men betydelig lavere enn det som gleder for Infotiltak (Gjennomsnitt 3,5, Median 3,5).

Dimensjonene 3 og 4 gir også god mening. Dimensjon 3 (Cronbach's Alpha = 0,66, McDonald's Omega = 0,66) handler om sau og beitebruket; tiltak som innebærer endringer i sauebønders vanlige virksomhet – alternative næringsveier og omplassering av «sauebesetninger til beiter uten rovdyr». To utsagn fra dimensjon 1 (Infotiltak) lader også relativt høyt på denne dimensjonen: «Styrke politiets innsats mot faunakriminalitet» og «Bruke eksperter på konflikthåndtering til å bygge bro mellom folk som er uenige». Den fjerde dimensjonen (Cronbach's Alpha = 0,70, McDonald's Omega = 0,71) er sammensatt av to typer utsagn. For det første de to formene for rovdyrforvaltning som innebærer avlivning, det vil si «skyte rovdyr» og såkalt hiuttak. På samme dimensjon lader «Sette opp gjerder» og «Flytte sau» klart negativt. Her handler det med andre ord om å avlive rovdyr og samtidig unnlate å gripe inn i saueneæringens driftsform. Det er også verdt å legge merke til at flere av utsagnene fra faktoren Infotiltak lader relativt sterkt negativt. I særlig sterk grad gjelder dette «Informere om positive sider ved rovdyr» og «Hjelpe folk til å håndtere frykt».

Tabell 7. Fire indekser: Gjennomsnitt, median, standardavvik og to mål på reliabilitet

	Gjennomsnitt	Median	Standardavvik	Alpha	Omega
Faktor 1: Infotiltak	4,17	4,33	,76	,82	,83
Faktor 2: Rovdyrhåndtering	3,40	3,33	,96	,62	,65
Faktor 3: Alternativ næring	3,30	3,25	,90	,66	,66
Faktor 4: Avlivningstiltak	2,26	2,00	,94	,70	,71

Vi legger merke til at informasjonstiltakene har klart størst oppslutning. Her ligger både gjennomsnittet og medianen høyt opp på den siden av skalaen som innebærer at man ser positivt på tiltaksformen. I motsatt ende befinner forvaltningstiltakene som innebærer avlivning av rovdyr og motstand mot å gripe inn i saueneæringens driftsform seg.

På neste side ser vi nærmere på sammenhengen mellom respondentenes vurdering av forvaltningstiltakene, og holdninger til rovdyr i Norge og i naturen der de selv bor. Vi bruker indeksene for rovdyrholdninger som avhengige variabler. Som en ytterligere kontroll av indeksenes validitet ble tilsvarende analyser gjort for ulv. De gir helt parallelle resultater og finnes i appendiks bak i rapporten. Analysene er bivariate. Det vil si at vi undersøker prediksjonsverdien til de enkelte indeksene hver for seg.

Tabell 8: Bivariate lineære regresjoner: Holdninger til rovdyr i Norge

Uavhengig variabel:	B	St. feil	t	Sig.	R ²
Infotiltak	0,63	0,02	31,9	< 0,01	0,27
Alternativ næring	0,46	0,08	26,2	< 0,01	0,20
Rovdyrhåndtering	-0,13	0,02	-7,7	< 0,01	0,02
Avlivningstiltak	-0,55	0,02	-35,9	< 0,01	0,32

Tabell 9: Bivariate lineære regresjoner: Holdninger til rovdyr i naturen der man bor

Uavhengig variabel:	B	St. feil	T	Sig.	R ²
Infotiltak	0,63	0,02	26,2	< 0,01	0,20
Alternativ næring	0,52	0,02	25,3	< 0,01	0,19
Rovdyrhåndtering	-0,21	0,02	-10,0	< 0,01	0,04
Avlivningstiltak	-0,55	0,02	-28,6	< 0,01	0,23

Her er det ingen overraskelser. Økende oppslutning om det vi har kalt informasjonstiltak innebærer klart forhøyet sannsynlighet for å like at vi har rovdyr i Norge, og å like at de finnes i naturen der man selv bor. Det samme gjelder det å stille seg positiv til indeksen vi kalte «Alternativ næring». Effektene er sterke og klart positive. Det motsatte er tilfelle når det gjelder indeksene «Rovdyrhåndtering» og «Avlivningstiltak». Sammenhengene er negative. Med økende oppslutning om disse tiltakene, øker sannsynligheten for at man misliker rovdyr. Vi rapporterer også målet R², som forteller hvor mye av variasjonen i den avhengige variabelen (Holdning til rovdyr) som kan forklares av den uavhengige variabelen. Bortsett fra indeksen «Rovdyrhåndtering», er holdninger til rovdyr klart forbundet med hva man mener om ulike forvaltningstiltak.

4.3 Holdninger til store rovdyr – flere faktorer sett i sammenheng

I det følgende skal vi se på hvordan ulike faktorer sammen påvirker folks syn på de fire store rovdyrene. Vi skal se på en kombinasjon av det vi kan kalle bakgrunnsfaktorer, altså forhold som ikke direkte kan knyttes sammen med rovviltproblematikken, samt holdningsfaktorer, altså folks syn på andre spørsmål som kan antas å være relevante for deres oppfatninger om rovdyr og rovdyrforvaltning. I tabellen under presenteres variablene vi tar med i analysene.

Tabell 10. Variabler som skal med i 4 ulike regresjonsanalyser.

Variabel:	Koding	Gj.snitt	SD
Rovdyr Norge	1 (Misliker sterkt) til 5 (Liker godt)	3,8	0,92
Rovdyr egen natur	1 (Misliker sterkt) til 5 (Liker godt)	3,3	1,07
Ulv i Norge	1 (Misliker sterkt) til 5 (Liker godt)	3,7	1,16
Ulv i egen natur	1 (Misliker sterkt) til 5 (Liker godt)	3,1	1,27
Kjønn	1 (Mann) til 2 (Kvinne)	1,5	0,50
Alder	Alder i antall år (>17 - <89)	50,5	17,10
Utdanning	1 (Inntil grunnskole) til 6 (Uni./høgskole > 4 år)	4,4	1,51
Bostedsstørrelse	1 (< 200 innbyggere) til 7 (> 300 000 innbyggere)	4,5	1,70
Ulv i nærheten	1 (Ja) til 2 (Nei)	1,3	0,47
Innstilling til jakt	1 (Negativ) til 4 (Positiv)	3,1	0,86
Kulturell kapital	0 (Ingen av tingene) til 3 (Alle tingene)	1,6	1,03
Politisk fremmedgjøring	1 (Helt uenig) til 5 (Helt enig)	3,4	0,86
Tillit miljøinstitusjoner	1 (Svært liten tillit) til 5 (Svært høy tillit)	3,4	0,80
Tillit sunn fornuft	1 (Svært liten tillit) til 5 (Svært høy tillit)	3,1	0,70

De fire første er de som skal brukes som avhengige variabler. I det følgende presenteres resultatene fra analysene av samlemålet for rovdyr i Norge (modell 1), og for rovdyr i naturen der du bor (modell 2). Vi spesifiserer samme modell for begge de avhengige variablene. Resultatene fra tilsvarende analyser av holdninger til ulv følger samme mønster. Tabellene som handler om ulv finnes i appendiks bakerst i rapporten.

De andre variablene i tabellen over er det vi kan kalle bakgrunnsfaktorer eller prediktorvariabler, altså variabler vi i regresjonene som følger skal bruke i et forsøk på å predikere rovdyrholdninger. I valget av slike prediktorvariabler bygger vi på tidligere studier fra samfunnsforskningen ved NINA. Særlig viktig er studien fra 2010, som vi har sammenlignet med over, og en grundigere begrunnelse for valget av bakgrunnsfaktorer finnes i publikasjonene fra den gang (se for eksempel Krange mfl. 2011). Vi vet med andre ord at modellen som testes fungerte godt for enkeltartene ulv og bjørn i 2010. Her blir spørsmålet om den samme modellen også har prediksjonskraft for tallene som ble samlet inn i 2023, og om den fungerer for samlemålet eller indeksen vi har kalt «Holdninger til rovdyr».

Informasjonen om kjønn, alder og utdanning finnes som bakgrunnsinformasjon om alle som er med i Gallup-panelet. For enkelthets skyld operer vi bare med to kjønn, kvinne og mann. Alder måles i år. Utdanningsvariabelen har seks verdier: «Grunnskoleutdanning – 10-årig grunnskole, 7-årig folkeskole eller lignende», «Videregående allmenfaglig utdanning», «Videregående yrkesfaglig utdanning», «Fagskole – Yrkesrettede utdanninger (1/2 – 2 år) som bygger på videregående», «Universitets-/høgskoleutdanning med inntil 4 års varighet» og «Universitets-/høgskoleutdanning med mer enn 4 års varighet». Størrelsen på bosted er grundig forklart over, og varierer fra 1 til 7.

Innstilling til jakt er målt med spørsmålet «Hva er din grunnleggende innstilling til jakt?». Respondentene kunne velge mellom svaralternativene «Jeg er negativ til jakt», «Jeg har ingen klar oppfatning om jakt», «Jeg aksepterer jakt» og «Jeg er positiv til jakt». Vi lar variablene variere fra negativ (1) til positiv (4) og ser av gjennomsnittet at det gjennomgående var positive oppfatninger om jakt blant respondentene.

Som en proxy for kulturell kapital, ba vi respondentene oppgi om følgende tre ting fantes i hjemmet der de vokste opp; piano, sjakkspill og bøker på andre språk enn norsk. Basert på dette konstruerte vi en variabel som varierer fra at man ikke har noen av tingene (0) til at man hadde alle tingene (3). Vi kaller denne variabelen «kulturell kapital», men siden det her er spørsmål om ting man hadde i hjemmet der man vokste opp, er dette en form for nedarvet kulturell kapital. Utdanning tilhører en form for kulturell kapital som man selv må tilegne seg. Begge deler kan altså betraktes som sider ved det mer generelle begrepet. Her er forventingen at høye verdier på begge disse variablene predikerer for positive rovdyrholdninger.

Vi har tidligere beskrevet at en del av motstanden mot ulv har feste i miljøer som kjenner stor avstand til sentral makt og politikk. Det har vi observert blant medlemmene av et jegernetverk på Østlandet (Krange og Skogen 2011) og vi har sett det i studier av folks oppfatninger om ulovlig jakt på ulv (Skogen mfl. 2021, Krange mfl. 2022). Her vil vi undersøke om følelsen av å være politisk fremmedgjort predikerer for generelle holdninger til rovdyr.

Vi ba respondentene uttrykke hvor enige eller uenige de var i en rekke påstander som har med politisk fremmedgjøring å gjøre: «Politikk gjøres ofte så innviklet at vanlige folk ikke kan forstå hva det dreier seg om», «Folk som meg kan godt stemme ved valg, men vi har ingen innflytelse over politikken og samfunnsutviklingen», «Elitene («toppene» innen politikk, forvaltning, næringsliv, osv.) bestemmer samfunnsutviklingen over hodene på vanlige folk», «Politikerne er mest opptatt av å sikre seg selv og sine egne posisjoner», «Politikere har egentlig liten innflytelse, det er pengene som rå», «Eksperter uten praktisk erfaring bestemmer for mye her i landet», «Vanlige folk er ærligere enn politikere», «Sunt folkevett er bedre enn formell utdanning». Basert på svarene konstruert vi indeksen «Politisk fremmedgjøring». Den varierer fra 1 til 5, og har en reliabilitet på 0.86.

Avslutningsvis tar vi med to indekser som handler om tillit. Respondentene ble presentert med en liste som besto av en rekke institusjoner og aktører som på litt ulike måter har og kan ha med rovdyr og rovdyrpolitikk å gjøre: «Statens naturoppsyn (SNO)», «Vanlige folk som bruker sunn fornuft», «Klimaforskere», «Erfarne jegere», «Biologer», «Lokalpolitikere», «Miljødirektoratet», «Klima- og Miljødepartementet», «Naturvernforbundet», «Politienhetene som etterforsker miljøkriminalitet», «Stortingspolitikere» og «Representanter for lokale viltneemder e.l.». Respondentene fikk følgende oppgave: «Når det gjelder klima- og miljøspørsmål, hvor stor tillit vil du si at du har til: ...». Hva de mente ble gitt på en fem-punkt skal fra «Svært liten tillit» (1) til «Svært høy tillit» (5). En faktoranalyse avslørte to underliggende dimensjoner. Den første kaller vi «Tillit til miljøinstitusjoner». Den har en reliabilitet på 0,87. Den andre kaller vi «Tillit til sunn fornuft». Den har en noe svakere reliabilitet på 0,68.⁶

På neste side presenterer vi først prediktorvariablene hver for seg, som bivariate regresjonsanalyser. Selv om prediksjonene er presentert i samme tabell er altså variablene ikke sett i sammenheng. En slik analyse presenterer vi lengre ned i teksten.

⁶ «Tillit til miljøinstitusjoner» består av: Miljødirektoratet, Klima- og miljødepartementet, klimaforskere, Naturvernforbundet, biologer og stortingsrepresentanter.

«Tillit til sunn fornuft» består av: «Erfarne jegere», «Representanter for lokale viltneemder e.l.», Vanlige folk som bruker sunn fornuft og lokalpolitikere.

Tabell 11. Holdning til rovdyr. Bivariate regresjoner. (OLS)

Avhengige variabler:	Rovdyr i Norge (Modell 1)	Rovdyr i naturen der man bor (Modell 2)
Uavhengige variabler	β /sig./Std.E ¹	β /sig./Std.E
Kjønn	-.11*** (.04)	-.18*** (.04)
Alder	-.003** (.001)	-.01*** (.001)
Utdanning	.10*** (.01)	.10*** (.01)
Bostedsstørrelse	.10*** (.01)	.10*** (.01)
Ulv i nærheten	-.06 ^{ns} (.04)	.34*** (.05)
Innstilling til jakt	-.03 ^{ns} (.02)	-.06** (.02)
Kulturell kapital	.16*** (.02)	.13*** (.02)
Politisk fremmedgjøring	-.20*** (.02)	-.18*** (.03)
Tillit miljøinstitusjoner	.21*** (.02)	.17*** (.03)
Tillit sunn fornuft	-.38*** (.02)	-.46*** (.03)

¹ Effekt (β), signifikans (Sig) og Standardfeil (Std. E.), *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

Kvinner er mer negative til rovdyr enn menn, og yngre mer positive enn eldre. Det er det samme som vi har funnet i samtlige av de undersøkelsene det sammenlignes med her. Vi ser videre at forskjellen på menn og kvinner er enda større når det dreier seg om å ha rovdyr i naturen der man selv bor, enn rovdyr i Norge.

For aldersvariablene er det alltid et spørsmål om det man observerer er en effekt av alder, altså at det er mer sannsynlig at man blir mer negativ etter hvert som man blir eldre. Alternativt kan det være en såkalt kohorteffekt, det vil si at generasjonene er forskjellige med hensyn til rovdyrholdninger. Hvis det siste er riktig, kan man forvente at også eldre aldersgrupper blir mer positive til rovdyr med tiden. Men dette må man ha lengre tidsserier for å avgjøre.

Her ser vi på bivariate sammenhenger. For variablene «Bostedsstørrelse» og «Ulv i nærheten» er denne analysen dermed noe i nærheten av en repetisjon av det vi så over. Den eneste forskjellen er at vi bruker samlemålet for rovdyrholdninger som avhengig variabel. Det vi finner følger samme mønster som da vi så på enkeltarter over. Synet på at det finnes rovdyr i Norge, og på ideen om å ha dem i naturen der man selv bor, er mer positivt i urbane områder.

I modell 1 ser vi videre at hvorvidt man oppfatter at det finnes ulv i traktene der man bor, ikke har noen signifikant betydning for synet på at rovdyr finnes i Norge. Det gjelder ikke for den andre avhengige variabelen i modell 2. Blant de som opplyser at det finnes ulv i traktene der de bor, er sannsynligheten for å være negativ til spørsmålet som handler om rovdyr i naturen der man selv bor større. Dette reflekterer nok det vi så over, nemlig at tanken på å ha rovdyr i nærheten ikke har like bred appell som ideen om at de skal finnes i Norge.

Når det gjelder spørsmålet om rovdyr i Norge, har innstilling til jakt ingen signifikant betydning. For «Rovdyr i naturen der du bor» er det en svak negativ, men signifikant sammenheng. Vi observerer positive effekter av begge målene for kulturell kapital, både den nedarvede (som vi i tabellen kaller «Kulturell kapital») og den tilegnede (Utdanning). Både når det gjelder holdningen til å ha rovdyr i Norge, og i naturen der man selv bor, ser vi en klart signifikant tilbøyelighet til mer positive holdninger med økt kulturell kapital. Vi ser videre at effektene er omtrent på samme nivå for begge de avhengige variablene.

Variablene «Politisk fremmedgjøring» og «Tillit til sunn fornuft» har klart negative effekter på begge målene for rovdyrholdninger. Respondenter som skårer høyt på disse indeksene har økt sannsynlighet for å mislike rovdyr. Motsatt har de som skårer høyt på «Tillit til miljøinstitusjoner» større tilbøyelighet til å like rovdyr, både i Norge og i naturen der de selv bor.

Tabell 12. Holdning til rovdyr. Multippel regresjon. (OLS)

Avhengige variabler:	Rovdyr i Norge (modell 1)	Rovdyr i naturen der man bor (Modell 2)
Uavhengige variabler:	β /sig./Std.E ¹	β /sig./Std.E
Kjønn	-.08 ^{ns} (.05)	-.17 ^{***} (.06)
Alder	-.002 ^{ns} (.001)	-.002 ^{ns} (.002)
Utdanning	.03 [*] (.02)	.05 ^{**} (.02)
Bostedsstørrelse	.05 ^{***} (.01)	.05 ^{***} (.02)
Ulv i nærheten	-.02 ^{ns} (.04)	.34 ^{***} (.05)
Innstilling til jakt	.07 ^{**} (.03)	-.04 ^{ns} (.03)
Kulturell kapital	.11 ^{***} (.03)	.06 [*] (.03)
Politisk fremmedgjøring	.01 ^{ns} (.03)	.03 ^{ns} (.04)
Tillit miljøinstitusjoner	.27 ^{***} (.03)	.26 ^{***} (.04)
Tillit sunn fornuft	-.44 ^{***} (.03)	-.52 ^{***} (.04)
Konstant	3.71 ^{***} (.03)	3.35 ^{***} (.35)
Justert R ²	.20	.19

¹ Effekt (β), signifikans (Sig) og Standardfeil (Std. E.), ***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05.

Når vi kjører alle de uavhengige variablene sammen i en multippel regresjonsanalyse, ser vi at verken kjønn eller alder lenger har effekt på holdningen til at rovdyr finnes i Norge, kontrollert for alle de andre variablene i modellen. Poenget er at når vi sammenligner kjønnene og folk i ulike aldersgrupper, og samtidig holder de andre variablene konstant, er det ikke lenger noen forskjell mellom menn og kvinner. Heller ikke alder har betydning da. Det kan for eksempel bety at når vi sammenligner menn og kvinner som bor på like store (eller små) steder, som har det samme utdanningsnivået og har den samme graden av tillit til miljøinstitusjoner, er det ingen forskjell mellom kjønnene. Hvis folk på bygda er mer skeptiske til rovdyr samtidig som det er flere menn som bor der, kan det forklare den initiale kjønnsforskjellen. Tilsvarende resonnement kan gjøres for alder.

Når det gjelder spørsmålet om man liker eller misliker tanken på å ha «Rovdyr i naturen der man bor», får vi et litt annet bilde. Også her mister aldersvariabelen effekt, men kjønnsvariabelen er omtrent på samme nivå som når vi ser på variablene hver for seg. Det innebærer altså at kjønn har en selvstendig betydning, som i dette tilfellet ikke er særlig sterkt påvirket av de andre variablene i modellen.

Variabelen «Bostedsstørrelse» er redusert, men fremdeles signifikant positiv. Det innebærer at det er en selvstendig effekt av størrelsen på stedet man bor, men trolig også at effekten er påvirket av de andre variablene i analysen. En enveis variansanalyse viser for eksempel at tillit til miljøinstitusjoner er høyest i urbane områder, og motsatt at tillit til sunn fornuft er høyest blant respondenter som opplyser å bo i rurale områder.

Kulturell kapital er et begrep som handler om kulturelle ressurser – ressurser som ikke er knyttet til sånt som økonomi eller sosiale nettverk, men som likevel gir økte muligheter for å påvirke samfunnet. Når det gjelder det vi kalte nedarvet kulturell kapital ser vi at det å inneha slike ressurser er forbundet med positive holdninger til å ha rovdyr i Norge. Det samme gjelder synet på ha rovdyr i naturen der man bor, men her er effekten kraftig redusert sammenlignet med hva vi kunne observere i analysen hvor vi så på de uavhengige variablene hver for seg. For synet på rovdyr i naturen de man bor, har kulturell kapital altså en effekt som medieres gjennom de andre

variablene i modellen. Når det gjelder rovdyr i Norge, har kulturell kapital derimot en tydelig selvstendig effekt.

Utdanningsvariabelen har en ganske annen skjebne. Her er effektene kraftig redusert i begge modellene (tabell x). Det innebærer at effekten av utdanning er nært forbundet eller korrelert med flere av de andre prediktorvariablene som er med i analysen. En enveis variansanalyse viser for eksempel klar signifikant sammenheng mellom utdanningsnivå og tillitsvariablene. Lav utdanning henger sammen med tillit til sunn fornuft, og høy utdanning med tillit til miljøinstitusjoner.

Myndighetsorganene som har ansvar for naturforvaltning er i stor grad besatt med høyt utdannede mennesker, som ofte bor i byområder der slike arbeidsplasser oftest er lokalisert. Det er her snakk om en maktfaktor, som mange identifiserer med en urban elite. I indeksen for politisk fremmedgjøring inngår utsagn som nettopp retter seg mot elitene «som bestemmer samfunnsutviklingen over hodene på vanlige folk». Den klare sammenhengen mellom slike synspunkter og holdningene til rovdyr er ikke lenger signifikant når variablene analyseres i sammenheng med de andre variablene i modellen. Det betyr ikke at utsagnene som danner indeksen ikke har betydning for holdningsdannelsen. Vi kan heller si at den betydningen følelsen av politisk fremmedgjøring har medieres gjennom tillitsmålene.

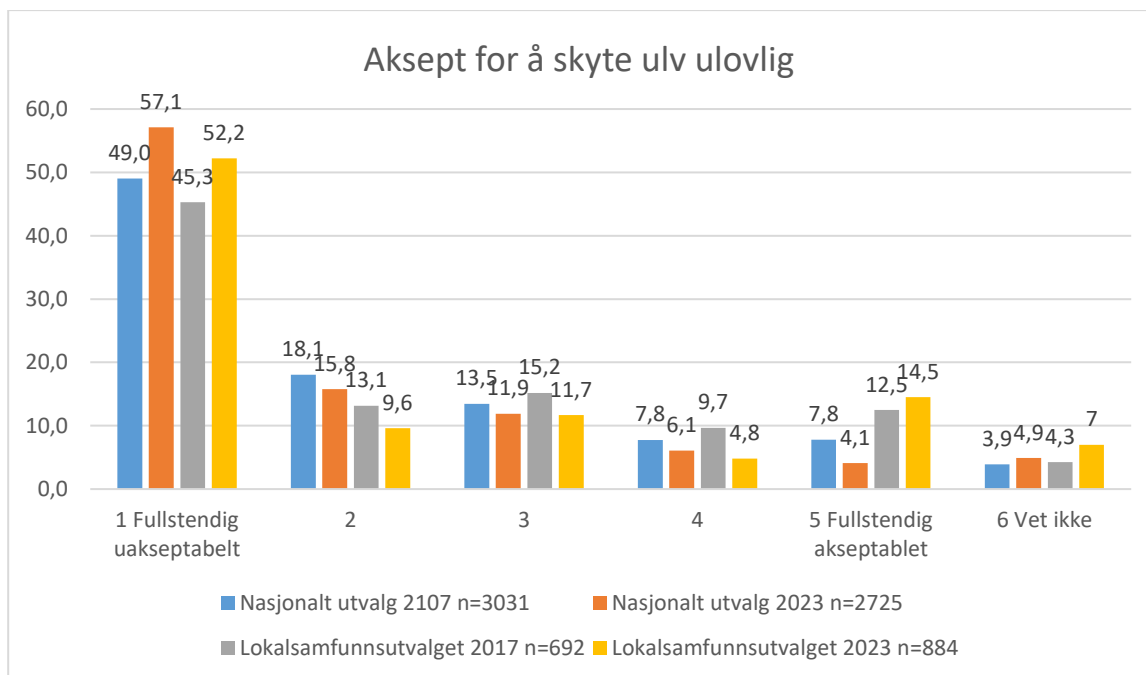
En ting kan være at følelsen av politisk fremmedgjort er mer utbredt på bygdene. En annen, og kanskje viktigere grunn kan være at den følelsen er nært forbundet med tillit. De to tillitsmålene skilles nettopp ved at den ene formen handler om tillit til de som har ansvar i naturforvaltningen, mens den andre peker mot tillit til folk som de som kjenner seg politisk fremmedgjorte kan identifisere seg med. En enkel korrelasjonsanalyse (Pearson's r eller Spearmans rank order?) viser sterk negativ korrelasjon mellom variablene «Politisk fremmedgjøring» og «Tillit til miljøinstitusjoner». Dette gjenspeiler funn vi ofte har observert. Tillitsindeksen bærer mye av den prediksjonskraften som finnes i modellen.

4.4 Litt om ulovlig jakt på ulv

Som en avslutning skal vi se nærmere på et sidetema til de generelle holdningsmålene. I 2017 samlet vi inn data om befolkningens aksept for ulovlig jakt på ulv. I spørreskjemaet fra den undersøkelsen stilte vi spørsmålet: *Forskere hevder at en stor andel av ulvene i Norge blir skutt ulovlig. I hvilken grad mener du at det er akseptabelt å skyte ulv ulovlig?* Vi stilte det samme spørsmålet i 2023.

Ved begge måletidspunkter stilte vi spørsmålet i et nasjonalt representativt utvalg, og et utvalg som består av kommuner som ligger innenfor forvaltningsområdet for ulv, de samme 13 kommunene. Informantene ble bedt om å svare på en skala som varierte fra 1 til 5, der 1 betyr «fullstendig uakseptabelt» og 5 betyr «fullstendig akseptabelt». I begge målingene ble spørsmålet stilt både til det nasjonalt representative utvalget og til lokalsamfunnsutvalgene. Tallene som presenteres i figuren på neste side er vektet i tråd med det som er beskrevet tidligere i rapporten. Figuren viser hvordan respondentene i de fire utvalgene svarte på spørsmålet.⁷

⁷ Undersøkelsen fra 2017 inneholdt også et utvalg bestående av jegere, folk som er oppført i jegerregisteret. Det har vi ikke nå i 2023.

Figur 11. Aksept for å skyte ulv ulovlig på to måletidspunkter i fire utvalg (prosent).

Her kan vi observere betydelige endringer over de fem årene som gikk mellom februar 2017 og april 2023. Det gjelder både for det nasjonale utvalget, og for lokalsamfunnsutvalget. Helt generelt kan vi si at aksepten har avtatt. Andelen som svarte «fullstendig uakseptabelt» økte med åtte prosentpoeng, fra 49 til 57 prosent. Alle andre svaralternativer har fått redusert oppslutning.

Endringen er noe mindre når vi slår sammen svaralternativene 1 og 2, som begge klart uttrykker at man ser ulovlig ulvejakt som uakseptabelt. Da er differansen seks prosentpoeng. I den motsatte enden av skalaen ser vi samme tendens. Svaralternativet «Fullstendig akseptabelt» har fått redusert oppslutning. Reduksjonen på 3,7 prosentpoeng tilsvarer nesten en halvering av oppslutningen.

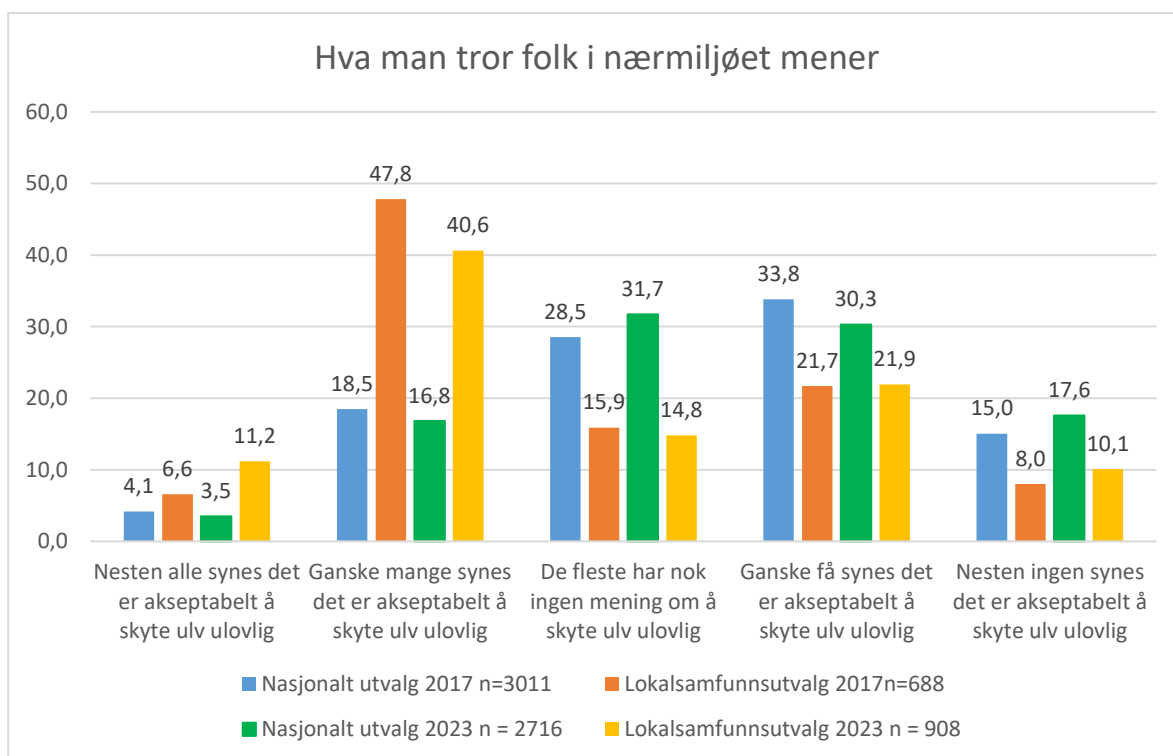
Når vi vender blikket mot lokalsamfunnsutvalgene, tegner det seg et litt annet bilde. Også der er den klart vanligste oppfatningen at ulovlig ulvejakt er fullstendig uakseptabelt. Sånn var det i 2017 og sånn er det i enda større grad nå i 2023. Nivåene her ligger noe under det vi kan observere for de nasjonale utvalgene, men økningen er nesten like stor, nærmere bestemt 7 prosentpoeng. I 2023 tok mer enn halvparten av respondentene i begge utvalgene sterkest mulig avstand fra ulovlig ulvejakt. Slik var det ikke i 2017.

Når vi sammenligner responsen i de to lokalsamfunnsutvalgene, ser vi tendenser til økt polarisering. Her har nemlig også andelen som svarte fullstendig akseptabelt økt med to prosentpoeng, fra 13 prosent i 2017 til 15 prosent i 2023. Det samme gjelder ikke for landet som helhet. Der er utviklingen klar. Det har gått i retning av at aksept for ulovlig ulvejakt har avtatt.

Man kan alltid stille spørsmål om hva slags endring vi har observert. Hva er det vi egentlig har målt? En tolkning er at tallene viser en «ekte» holdningsendring – at det nå rett og slett er færre som aksepterer ulovlig ulvejakt og at det er flere som finner det helt uakseptabelt. Målingen fra 2017 falt, som nevnt, sammen med stor medieoppmerksomhet og mye støy rundt forvaltningen av ulv. Rovviltnevdene i region 4 og 5, som har felles ansvar for forvaltningen av ulv, hadde vedtatt at det kunne felles nær 50 ulv. Etter klagebehandlingen konkluderte Justisdepartementets lovavdeling med at vedtaket stred både mot norsk lov og folkeretten. Etter dette fulgte en periode med demonstrasjoner og diskusjoner i media, for eksempel var det store debatter på riksdekkende fjernsyn.

Selvsagt kan folks vurderinger av spørsmål som har med rovdyr å gjøre være påvirket av slikt. Det er med andre ord uvisst om det som her framstår som tydelige endringer, i bunn og grunn bare representerer det vi i innledningen kalte endringer i oppslutning om en bestemt mening (et bestemt saksforhold). Men hvilken av de to målingene som best representerer det vi kan kalle holdninger er et annet spørsmål. I og med alt bråket rundt målingen i 2017 kan det være fristende å holde en knapp på at det er 2023-målingen som best treffer variasjonen i holdningen til lovbruddet.

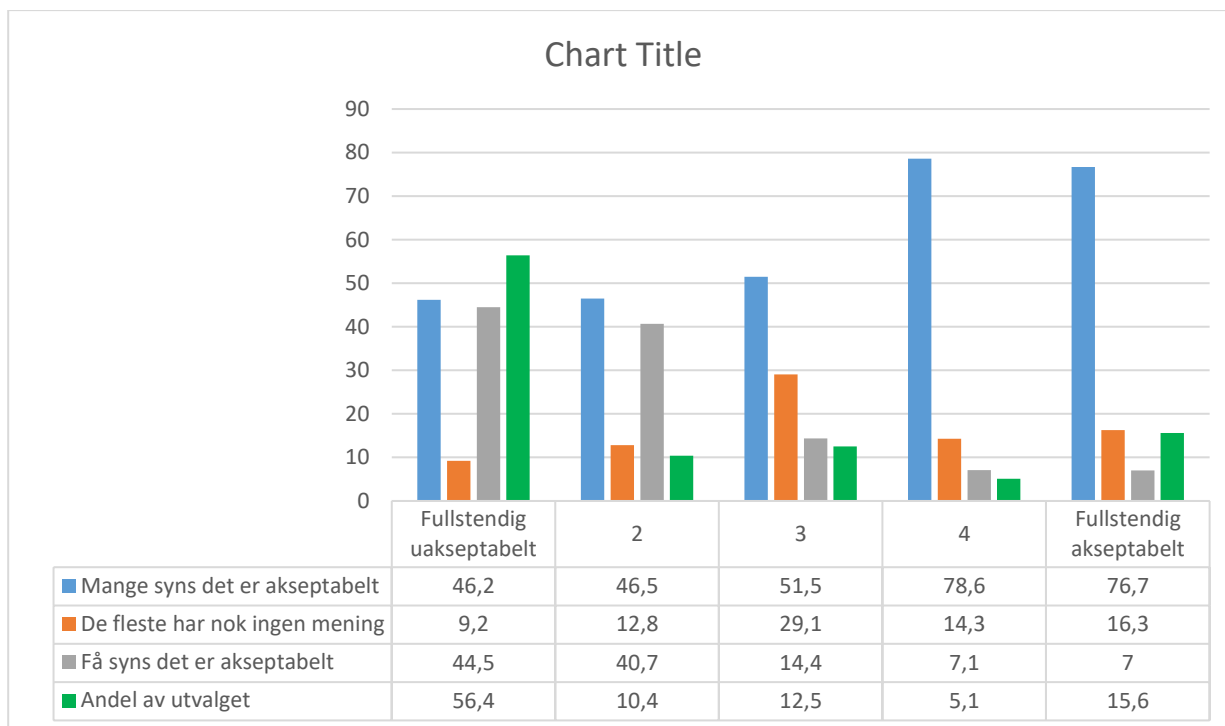
Vi stilte ved begge målinger også et annet og beslektet spørsmål: «Hva tror du folk i ditt nærmiljø mener om å skyte ulv ulovlig?». Svarene ble gitt på en fem-punkt skala, slik det fremkommer av figuren under.

Figur 12 Hva man tror folk i eget nærmiljø mener om å skyte ulv ulovlig i fire utvalg (prosent)

Også når det gjelder vurderinger av hva folk i nærområdet etterlater tallene et inntrykk av at stemningen er i endring. Det er færre i 2023 som oppfatter at mange i eget nærmiljø aksepterer å skyte ulv ulovlig, men blant respondentene i lokalsamfunnsutvalget er det fremdeles en betydelig andel som svarte at nesten alle eller ganske mange synes det er akseptabelt å skyte ulv ulovlig, til sammen 51,8 prosent. Vi observerer med andre ord en diskrepans. Svarene respondentene gir på dette spørsmålet stemmer dårlig overens med hva de selv mener om ulovlig avlivning av ulv.

Figuren på neste side gir en framstilling av denne diskrepansen. For å forenkle figuren (for å unngå uoversiktlig mange søyler) har vi slått sammen kategoriene «Nesten alle ...» og «Ganske mange ...», til kategorien «Mange synes det er akseptabelt». Tilsvarende har vi slått sammen kategoriene «Ganske få ...» og «Nesten ingen ...» til «Få synes det er akseptabelt».

Figur 13. Hva man tror folk i nærmiljøet mener om å skyte ulovlig mot hva man selv mener (prosent).

Uansett hva man selv mener om å skyte ulovlig, er det mest vanlige å mene at mange andre i nærmiljøet syns det er akseptabelt. Blant de som selv syns det er fullstendig uakseptabelt, oppfatter hele 46 prosent at mange i nærmiljøet er uenige med dem. Dette utgjør nesten 60 prosent av respondentene (se figur 11). Samtidig tror et stort flertall av de som selv syns det er fullstendig akseptabelt å skyte ulovlig at mange er enig med dem. Vi ser altså at det både blant de som selv syns ulovlig avlivning er uakseptabelt, og de som syns det er akseptabelt, finnes en utbredt oppfatning om at mange i eget nærmiljø ser på den ulovlige handlingen som noe som kan aksepteres. Fasiten (se figur 11) sier noe annet.

De grønne søylene til høyre angir hvor stor del av utvalget de ulike verdiene på skalaen for egen aksept for å skyte ulovlig utgjør. Poenget er å minne om at et klart flertall av respondentene befinner seg til venstre på skalaen, altså at de selv ikke aksepterer å skyte ulovlig. Det vil si at selv om de blå søylene til høyre, som representerer et samsvar mellom hva man selv syns og hva man oppfatter at folk i ens eget nærmiljø mener, strekker seg opp over 75 prosent, representerer dette ganske få personer. Hovedinntrykket er med andre ord at det er et betydelig innslag av misoppfatning om hva folk i eget nærmiljø mener om saken.

Dette minner om det vi skrev i rapporten om «Ulovlig jakt på store rovdyr» fra 2019, og som fremdeles er gyldig: «Funnene her tyder på at mange av informantene i lokalsamfunnsutvalget rett og slett *tror feil* om sitt eget nærmiljø. De overvurderer støtten til ulovlig jakt på ulv. Situasjonen minner om et fenomen som kalles «majoritetsmisforståelsen», og som nettopp handler om muligheten for at utbredelsen av avvikende normer (og atferd) kan overdrives. Det klassiske eksempelet stammer fra en vestlandsbygd hvor sosialpsykologen Ragnar Rommetveit (Rommetveit 1953) fant at et flertall av ungdommene mente at andre unge var mer religiøse enn dem selv. De tok med andre ord feil av sine jevnaldrende og kunne dermed være utsatt for et «fiktivt normpress». Hvorfor? Ett svar handler om hvem informantene tenker på når de besvarer spørsmål om hva andre gjør og mener – hvem som befinner seg i «referansegruppa», og muligheten for at referansegrupper nettopp kan bestå av folk som er særlig synlige, men med holdninger som ikke er typiske.

Også når det gjelder hvordan respondentene i vår studie svarer om hva de tror folk i eget nærmiljø mener om å skyte ulv ulovlig, kan det åpenbart være avgjørende hvem informantene tenker på. Hvem i nærmiljøet ser de for seg når de svarer? Hvem får tilhøre referansegruppa? Det er ikke usannsynlig at det nettopp er folk som aksepterer ulovlig ulvejakt. Vi vet at en del ulvemotstandere gjør ganske mye av seg, ikke minst på sosiale medier, og at noen av dem befinner seg i posisjoner som gir god tilgang til lokale medier. Som vi har vært inne på, har flere slike gitt uttrykk for stor forståelse for ulovlig jakt i ymse medieoppslag, og våre intervjuundersøkelser har vist det samme. Mange av respondentene tenker nok på slike tydelige stemmer når de svarer. Men synlighet og tydelig stemme i lokalmiljøet betyr ikke nødvendigvis at de representerer et flertall. Når det gjelder dette spørsmålet, er det i alle fall de som har aksept for å skyte ulv ulovlig som har den mest avvikende holdningen.» (Krange og Skogen 2019, s. 18).

5 Oppsummering

Vi har observert det flere ganger, og gjør det igjen ved målingen i 2023: Samtlige rovdyr er godt likt av den norske befolkningen. Ideen om at rovdyr skal finnes i Norge har større oppslutningen enn tanken på ha dem i naturen der man selv bor, men i begge tilfeller svarte respondentene oftere «liker» og «liker godt» enn «misliker» og «misliker sterkt». Forskjellene mellom by og land er klart til stede, men overdrives ofte i det offentlige ordskiftet. At det finnes rovdyr i Norge er mer populært blant folk byene i enn i mindre bygdesamfunn, men både i urbane og rurale områder er det mer utbredt å like enn å mislike rovdyr.

Ikke desto mindre er det klare motsetninger og betydelig variasjon i oppfatninger om rovdyr-spørsmålet. Det er nok et sammensatt årsaksbilde som ligger bak denne variasjonen, men også her er det noen mønstre som går igjen. I kvalitative intervjuer har vi flere ganger hørt fortellinger om at forvaltningen av rovdyr, litt satt på spissen, er noe folk forbinder med urbane elites makt-overgrep (se for eksempel Krange og Skogen 2011). Mange har snakket om en avmaktsfølelse i møte med et mektig politisk felt og en innflytelsesrik forvaltning. I denne rapporten har vi sett hvordan slik politisk fremmedgjøring virker på holdningsdannelsen, gjennom mistillit til institusjonene som har ansvar for rovdyrpolitikken og aktører som kjemper for rovdyrvern. Selv om målene vi bruker delvis er litt andre enn de vi har brukt før, observerer vi i sum det samme som vi har observert flere ganger tidligere, både i kvalitative intervjuundersøkelser og ved hjelp av spørreskjemaer, nemlig at skepsis til rovdyr føyer seg inne i et mønster av kjente motsetningsforhold.

En side ved dette er som nevnt motsetninger mellom by og land, men det er neppe det viktigste. Tallene her tyder på at andre sosiale og kulturelle motsetninger betyr mer. Skepsis mot rovdyr er mest utbredt blant folk som har tillit til alminnelig sunn fornuft. Å ha mistillit til det vi kalte «Miljøinstitusjoner» er det samme som å ha mistillit til myndighetsorganene som faktisk bestemmer i rovdyr politikken. Når vi i tillegg kan observere hvordan slik mistillit er forbundet med det å kjenne seg politisk fremmedgjort, framstår skepsis mot rovdyr som noe som, i tillegg til å ha direkte og konkret betydning for enkelte, samtidig er et symbol på en form for polarisering i det norske samfunnet. Likevel er også dette sammenhenger som peker mot stabilitet. Rovdyrkonfliktene er komplekse, og de er det på samme måte som vi har observert flere ganger tidligere.

6 Referanser

Devine-Wright, P. (2005). Beyond nimbyism: Towards an integrated framework for understanding public perceptions of wind energy. *Wind Energy*, 8(2), 125–139. [https://doi.org/10.1002/\(\)1099-1824](https://doi.org/10.1002/()1099-1824)

Dressel, S., Sandström, C., Bennett, J., Ericsson, G. (2021) En attitydundersökning om stora rovdjur och rovdjursförvaltning. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för vilt, fisk och miljö. Rapport 2021:8 Umeå.

Hansen I., Strand G.-H., Krange O., Mattisson J., Støen O.-G., Kårstad S., Eilertsen S.M., Winje E., Austmo L.B., Skogen K. og Lindhjem H. (2020) Vurdering av FKT-ordningen Nibio, Rapport 6/130.

Heberlein, T.A. (2012) *Navigation Environmental attitudes*. Oxford University Press. New York, USA.

Hellevik, O. (2016) Extreme nonresponse and response bias. *Quality and Quantity*, 50:5, pp 1969–1991. <https://doi.org/10.1007/s11135-015-0246-5>

Krange, O., T. Tangeland og K. Skogen. 2011. Bestandsmål for store rovdyr. Hva mener folk om bestandsmål og om hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen? – NINA Rapport 657, 74 sider.

Krange, O.; Skogen, K. 2011 When the lads go hunting: The 'Hammertown mechanism' and the conflict over wolves in Norway. *Ethnography*; Volum 12(4) s. 466-489.

Krange, O., Tangeland, T. Sandström, C. og Ericsson, G. 2012. Holdninger til store rovdyr i Norge og Sverige. En komparativ studie av holdninger til rovdyr og rovviltforvaltning - NINA Rapport 879. 68s.

Krange, O., Skogen, K. og Helland, H. 2017. Nordmenns holdninger til store rovdyr - endringer fra 2010 til 2017. - NINA Rapport 1386. 28 s.

Krange, O. Skogen, K. 2019. Ulovlig jakt på store rovdyr. Holdninger i befolkningen, lokalsamfunn og blant jegere. NINA Rapport 1663. Norsk institutt for naturforskning.

Krange, O., Von Essen, E., Skogen, K. (2022) Law Abiding Citizens On Popular Support for the Illegal Killing of Wolves. *Nature and Culture* 2022; Volum 17.(2) s. 191-214

Richardson, John T.E. (2011) Eta squared and partial eta squared as measures of effect size in educational research. *Educational Research Review*, Volume 6, Issue 2, Pages 135-147 <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2010.12.001>

Rommetveit, R. (1953) *Social Norms and Roles: Explorations in the Psychology of Enduring Social Pressures: with Empirical Contributions from Inquiries into Religious Attitudes and Sex Roles of Adolescents from Some Districts in Western Norway*. Oslo: Akademisk Forlag.

Skogen, K., O. Krange & H. Figari (2017) *Wolf conflicts. A sociological study*. New York: Berghahn Books.

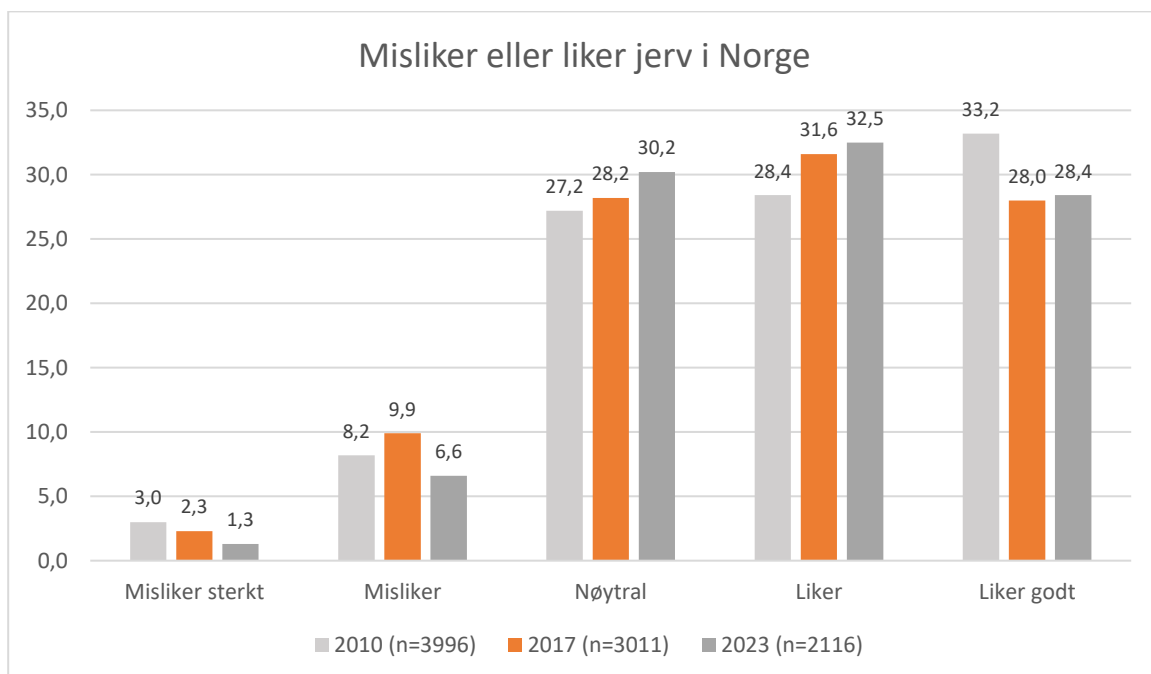
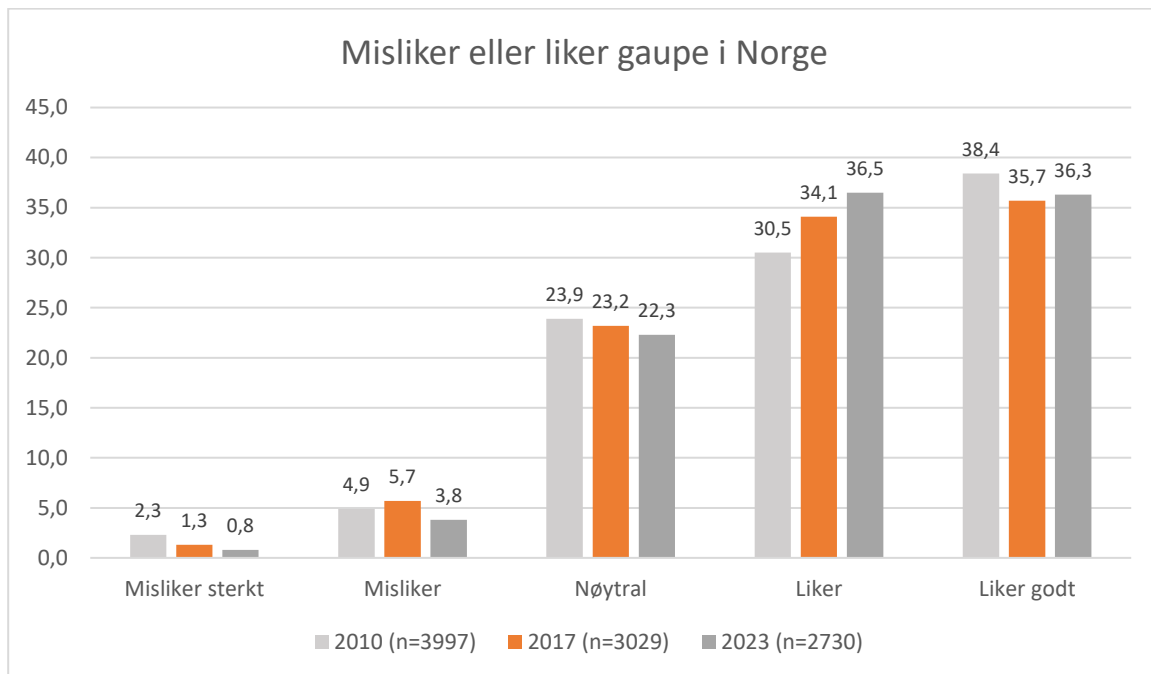
Skogen, K., Von Essen, E., Krange, O. (2021) Hunters who will not report illegal wolf killing: Self-policing or resistance with political overtones?. *Ambio* 2021

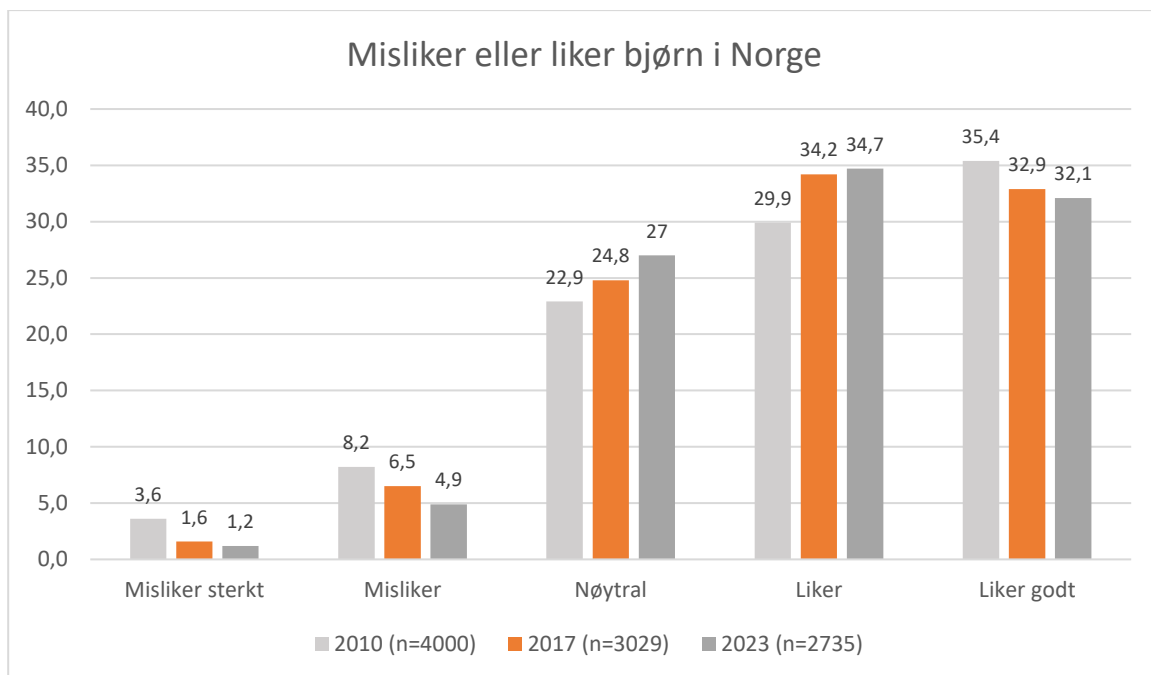
Stensen, K. & Lydersen, S. (2023) Indre konsistens: fra alfa til omega. *Tidsskrift for den Norske Legeforening* 2022 doi: 10.4045/tidsskr.22.0112

Wolsink, M. (2000). Wind power and the NIMBY-myth: Institutional capacity and the limited significance of public support. *Renewable Energy*, 21(1), 49–64. [https://doi.org/10.1016/S0960-1481\(99\)00130-5](https://doi.org/10.1016/S0960-1481(99)00130-5)

7 Appendiks 1: Tabeller og figurer som ikke er med i rapportens brødtekst

Tillegg til kapittel 3.1

Tillegg til kapitel 4.2.

Tabell: Bivariate lineære regresjoner: Holdninger til ulv i Norge

Uavhengig variabel:	B	St. feil	t	Sig.	R ²
Infotiltak	0,80	0,03	32,0	< 0,00	0,27
Annen næring	0,64	0,02	29,76	< 0,00	0,25
Håndtere rovdyr	-0,17	0,02	-7,18	< 0,00	0,02
Avlivningstiltak	-0,76	0,02	-40,5	< 0,00	0,38

Tabell: Bivariate lineære regresjoner: Holdninger til ulv i naturen der man bor

Uavhengig variabel:	B	St. feil	t	Sig.	R ²
Infotiltak	0,79	0,03	27,9	< 0,00	0,22
Annen næring	0,68	0,02	28,7	< 0,00	0,23
Håndtere rovdyr	-0,23	0,03	-9,4	< 0,00	0,03
Avlivningstiltak	-0,74	0,02	-34,2	< 0,00	0,30

Tillegg til kapitel 4.3.

Tabell. Holdning til ulv. Bivariate regresjoner.
Effekt (β), signifikans (Sig) og Standardfeil (Std. E.)

Avhengige variabler:	Ulv i Norge β /sig./Std.E	Ulv i naturen der man bor β /sig./Std.E
Uavhengige variabler		
Kjønn	-.01 ^{ns} (.05)	-.12 [*] (.05)
Alder	-.01 ^{***} (.001)	-.01 ^{***} (.07)
Utdanning	.12 ^{***} (.02)	.12 ^{***} (.02)
Bostedsstørrelse	.12 ^{***} (.01)	.13 ^{***} (.01)
Ulv i nærheten	-.02 ^{ns} (.05)	.31 ^{***} (.06)
Innstilling til jakt	-.11 ^{***} (.03)	-.15 ^{***} (.03)
Kulturell kapital	.16 ^{***} (.02)	.15 ^{***} (.02)
Politisk fremmedgjøring	-.24 ^{***} (.03)	-.22 ^{***} (.03)
Tillit miljøinstitusjoner	.27 ^{***} (.03)	.22 ^{***} (.03)
Tillit sunn fornuft	-.54 ^{***} (.03)	-.59 ^{***} (.03)

Tabell. Holdning til ulv. Multippel regresjon.
Effekt (β), signifikans (Sig) og Standardfeil (Std. E.)

Avhengige variabler:	Ulv i Norge β /sig./Std.E	Ulv i naturen der man bor β /sig./Std.E
Uavhengige variabler:		
Kjønn	-.03 ^{ns} (.05)	-.10 ^{ns} (.06)
Alder	-.01 ^{ns} (.001)	-.01 ^{ns} (.001)
Utdanning	.04 ^{ns} (.02)	-.04 [*] (.02)
Bostedsstørrelse	.06 ^{***} (.02)	.07 ^{***} (.06)
Ulv i nærheten	-.06 ^{ns} (.06)	-.30 ^{***} (.06)
Innstilling til jakt	.02 ^{ns} (.03)	-.02 ^{ns} (.04)
Kulturell kapital	.09 ^{***} (.03)	.06 [*] (.03)
Politisk fremmedgjøring	.02 ^{ns} (.04)	.02 ^{ns} (.04)
Tillit miljøinstitusjoner	.33 ^{***} (.04)	.30 ^{***} (.04)
Tillit sunn fornuft	-.60 ^{***} (.04)	-.62 ^{***} (.04)
Konstant	3.42 ^{***} (.03)	3.35 ^{***} (.35)
Justert R ²	.20	.19

Norsk institutt for naturforskning, NINA, er en uavhengig stiftelse som forsker på natur og samspillet natur–samfunn.

NINA ble etablert i 1988. Hovedkontoret er i Trondheim, med avdelingskontorer i Tromsø, Lillehammer, Bergen og Oslo. I tillegg driver NINA Sæterfjellet avlsstasjon for fjellrev på Oppdal, og forskningsstasjonen for vill laksefisk på lms i Rogaland.

NINAs virksomhet omfatter både forskning og utredning, miljøovervåking, rådgivning og evaluering. NINA har stor bredde i kompetanse og erfaring med både naturvitere og samfunnsvitere i staben. Vi har kunnskap om artene, naturtypene, samfunnets bruk av naturen og sammenhenger med de store drivkreftene i naturen.

ISSN:1504-3312
ISBN: 978-82-426-5215-7

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøks-/leveringsadresse: Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger